

Pensionsmarkedsrådets rapport

om

pensionsopsparing, dækningsgrader og levetid

Juni 2005

Indholdsfortegnelse:

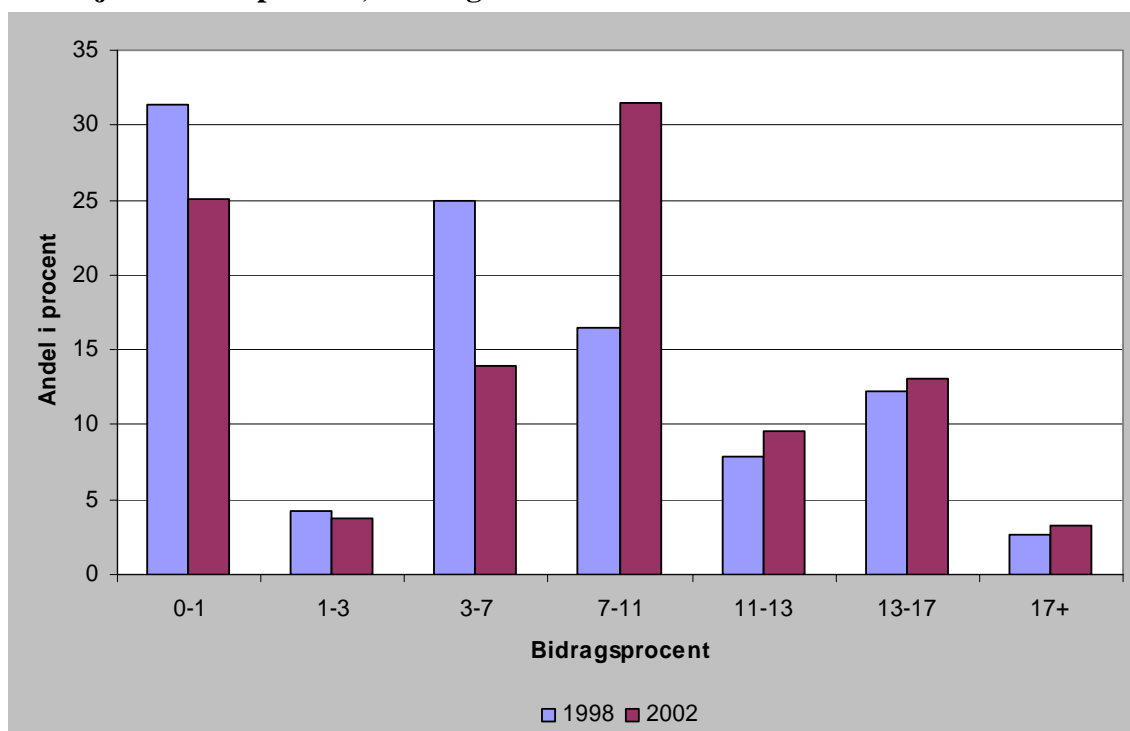
Kapitel 1. Indledning og sammenfatning.....	3
Kapitel 2. Pensionsopsparing og dækningsgrader	9
2.1. Indbetalinger til pension i 2002 og udviklingen fra 1998.....	9
2.2. Dækningsgrad for forskellige familietyper.....	17
2.3. Repræsentativitet af familietyperne	25
Kapitel 3. Udviklingen i levetiden og betydningen for de fremtidige pensioner	30
3.1. Den fremtidige udvikling.....	30
Kapitel 4. Indbetalingsmønstret for pensionsopsparing	36

Kapitel 1. Indledning og sammenfatning

I Pensionsmarkedsrådets rapport 2000/2001 er pensionsindbetalinger og dækningsgrader analyseret. I denne rapport opdateres disse beregninger, og der sættes særligt fokus på betydningen af udviklingen i levetiden og ydelsessammensætningen i alderspensionen.

Opdateringen viser, at der er sket såvel en udbredelse af arbejdsmarkedspensionsordningerne til større grupper som en videre udbygning af bidragenes størrelse fra 1998 til 2002. Det skal i den forbindelse bemærkes, at der også efter 2002 er aftalt forøgede bidragsprocenter, samt sket en udvidelse af antallet af bidragsydere. Fx vil der på nogle overenskomstområder fremover ske indbetalinger under en længere del af barselsperioden. Ansatte i den offentlige sektor er fx blevet dækket af pensionsbidrag under hovedparten af barselsperioden. Det skal endvidere understreges, at der er tale om indbetalinger i et givet år. En del af de, som alene indbetaler under 1 procent i bidrag i året, vil fx have betalt højere bidrag på et tidligere tidspunkt.

Figur 1.1 De 25-59 årige i arbejdsstyrken fordelt efter beregnede bidragsprocenter til arbejdsmarkedspension, 1998 og 2002

Anm.: Bidragsprocenterne er beregnede størrelser og svarer derfor ikke til de overenskomstfastsatte bidragsprocenter.

Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Hvor knap 1 ud af 3 ikke indbetalte til arbejdsmarkedspensioner i 1998, gælder det samme alene for 1 ud af 4 i 2002, se figur 1.1. Der er samtidig sket en betydelig reduktion i andelen med indbetalingsprocenter¹ på 3-7 procent, der modsvares af en tilsvarende vækst i andelen med indbetalingsprocenter på mellem 7-11 procent.

¹ Indbetalingsprocenter/bidragsprocenter angiver bidragenes andel af lønnen, jf. boks 2.2.

Beregningerne i kapitel 2 viser, at denne udvikling i bidragene på længere sigt medfører en forbedring af de fremtidige pensionisters dækningsgrader (indkomsten som pensionist sat i forhold til indkomsten som erhvervsaktiv). Forskellen i dækningsgraden ved at have en bidragsprocent på 3-7 procent (repræsenteret ved 4,8 procent) og ved at have en bidragsprocent på 7-11 procent (repræsenteret ved 9 procent) udgør således knap 9 pct.point, jf. tabel 1.1. Det er vel og mærke under forudsætning af en opsparingsperiode på 40 år. En sådan opsparingsperiode vil først blive mere almindelig på længere sigt, idet de nye arbejdsmarkedspensioner først blev påbegyndt i slutningen af 1980'erne og starten af 1990'erne. Udgangspunktet for alle beregningerne er endvidere, at SP indbetalinger genoptages efter 2005, og at der også indbetales i 40 år hertil.

Der ligger herudover en række andre forudsætninger til grund for beregningerne af dækningsgraderne. En række af disse forudsætninger er behæftet med usikkerhed i forhold til den fremtidige udvikling - fx forrentningen - mens andre forudsætninger afhænger af personen og dennes forhold - fx løn, bidragsprocent og opsparingsforløb. Med de mange forudsætninger, der har betydning for resultatet, kan der ikke beskrives et fuldt dækkende billede for alle danskere. Der kan alene skitseres, hvordan dækningsgraden vil være under nogle helt konkrete forudsætninger samt den isolerede betydning af nogle af disse forudsætninger, jf. tabel 1. Det er således heller ikke formålet med denne redegørelse at give den enkelte eller overenskomstparterne et nøjagtigt svar på, hvordan dækningsgraderne forventes at udvikle sig. Det vil således kræve et sæt beregningsforudsætninger, der er afpasset den enkelte person eller overenskomstområde.

Et af de forhold, der har betydning for dækningsgraden, er civilstand. Dækningsgraden for en samlevende er over 10 pct.point lavere end for en enlig, selv om begge har en indkomst på 310.000 kr., en bidragsprocent på 9 procent og en opsparingsperiode på 40 år, jf. tabel 1.1. Udover de forhold, der er belyst konsekvenserne af, er der en række andre forhold med betydning for levestandard som pensionist, der ikke er inddraget i beregningerne. Det drejer sig fx om boligforhold, individuel pensionsopsparing og opsparing uden for pensionssystemet.

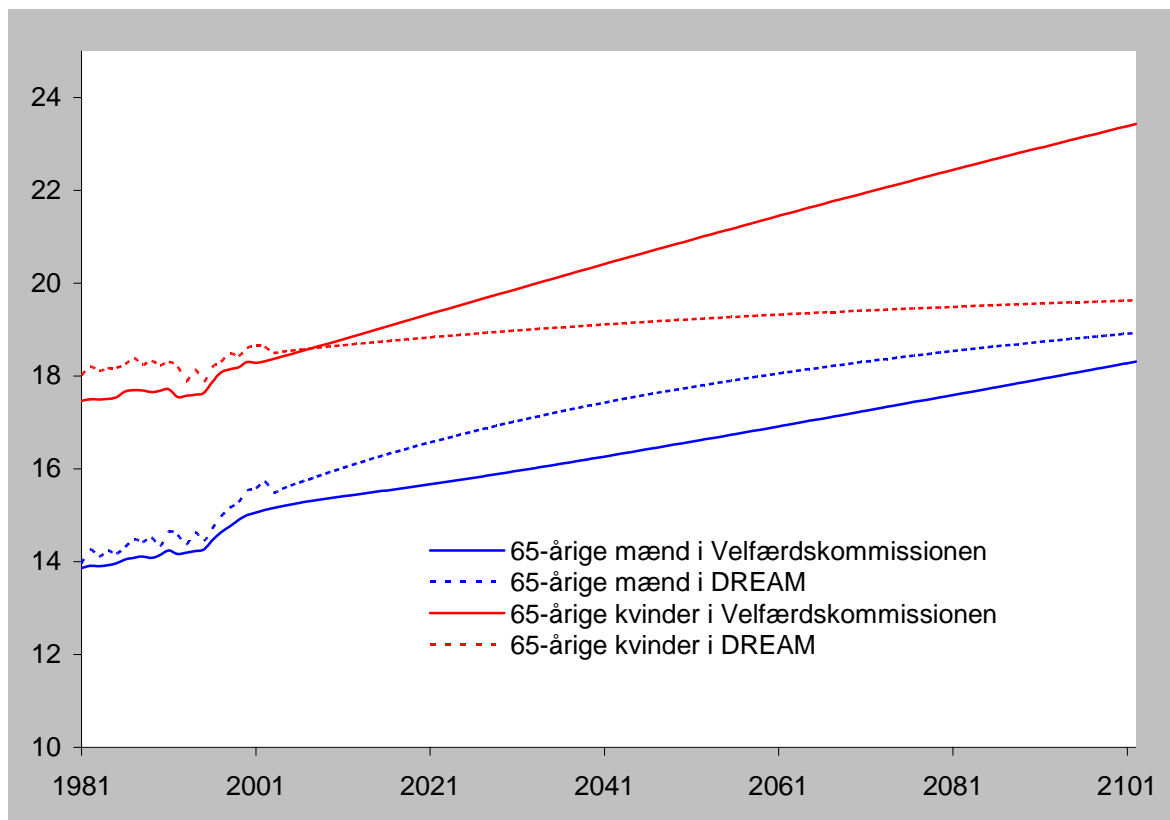
Tabel 1.1 Dækningsgradens følsomhed over for ændringer i forskellige størrelser

Grundantagelser	Dækningsgrad
Årlig indkomst som erhvervsaktiv på 310.000 kr. Er enlig og betaler 9 pct. i pensionsbidrag. Startet på at indbetale som 25-årig og slutter ved indtræden til pension som 65-årig. Merrealrente 1 pct.	72,3
Variable størrelser	
Samlevende	61,6
Bidragsprocent 12	78,4
Bidragsprocent 4,8	63,7
Indkomst 210.000 kr.	95,4
Indkomst 450.000 kr.	60,1
Merrealrente 0 pct.	68,3
Kortere opsparingsperiode, slutter som 59-årig	70,7
Kortere opsparingsperiode, starter som 31-årig	69,8

Kilde: Beregninger udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

I kapitel 3 er beskrevet forventningerne til den fremtidige udvikling i levetiden. Forskellige fremskrivninger viser, at der forventes en stigning i en 65-års forventede restlevetid², se figur 1.2. Selv om tendensen er klar, er der dog usikkerhed om den nøjagtige størrelsesorden af denne vækst.

Figur 1.2 Sammenligning af prognoser for mænd og kvinders restmiddellevetid

Kilde: DREAM og Haldrup (2004).

En sådan udvikling i middellevetiden vil have betydning for dækningsgraden, hvis personerne fortsat vælger at gå på pension på samme tidspunkt. Det skyldes, at pensionen skal udbetales i længere tid som følge af den forlængede pensionstilværelse. For en 55-årig med en bidragsprocent på 9 og en indkomst på 310.000 kr. vil den isolerede effekt af den længere levetid være en reduktion af dækningsgraden med ca. 2-3 pct.point. Reduktionen forstærkes for en 25-årig, idet restlevetiden er yderligere forøget på pensionstidspunktet, og dækningsgraden reduceres derfor med ca. 3-4 pct.point. Hvis personerne derimod vælger at fastholde samme relative fordeling mellem længden af pensionstilværelsen og arbejdslivet, vil udviklingen i levetiden ikke have betydning for dækningsgraden.

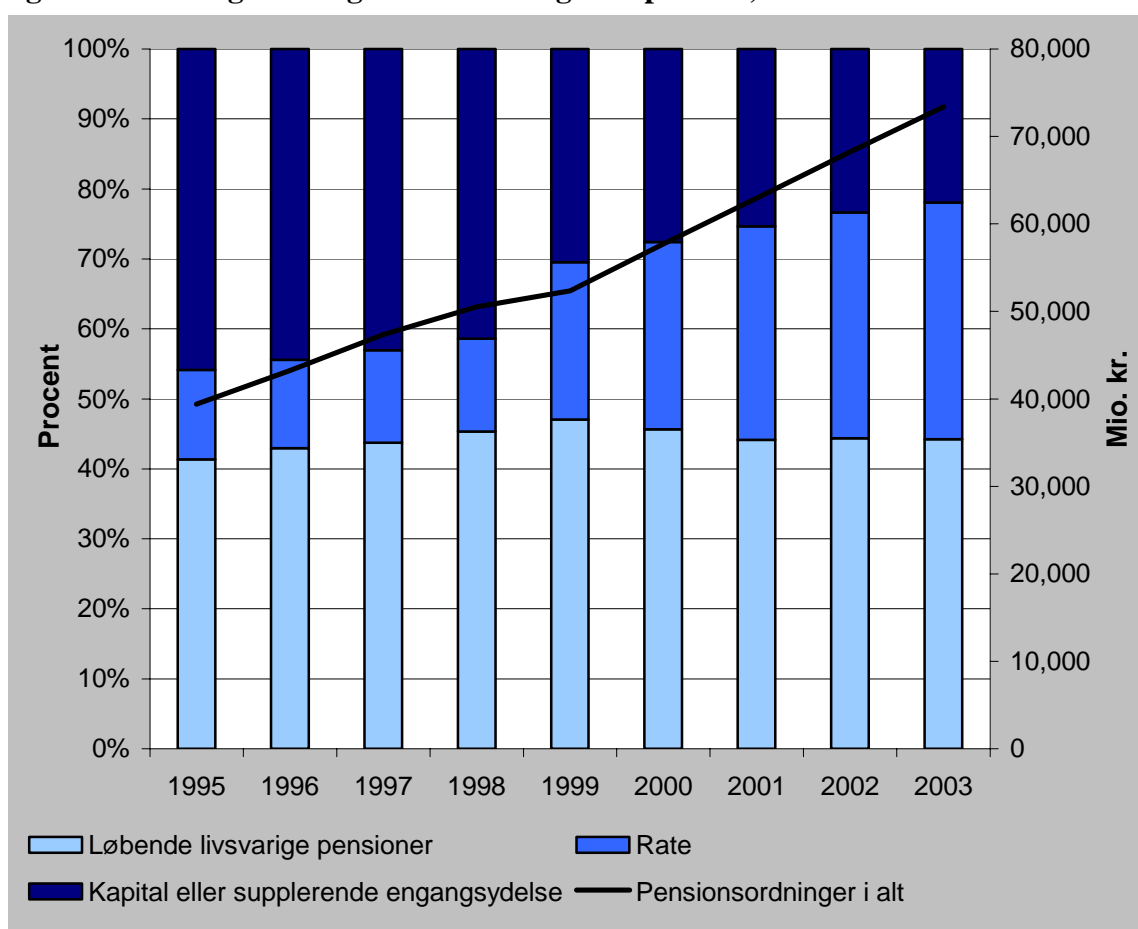
Stigningen i pensionsopsparingen over de senere år har været betydelig. Det må derfor alligevel forventes, at personer, der går på pension om 40 år, generelt vil opnå højere udbetalinger af private pensioner, end det ses blandt de nuværende pensionister og kan forventes for dem, der går på pension om fx 10 år.

² Restlevetid er den forventede gennemsnitlige resterende levetid for en person med en given alder.

Den forventede stigning i levetiden betyder ved uændret tilbagetrækningsalder som nævnt, at de pensioner, den enkelte modtager, skal strækkes over en længere periode. For rate- og kapitalpension kræver det i modsætning til de løbende livsvarige pensioner, at modtageren selv strækker pensionen over den længere periode, hvis det ønskes at opretholde en ensartet levestandard over hele pensionstilværelsen.

Siden 1995 har der fundet en udvikling sted, hvor ratepensionsindbetalinger er kommet til at spille en betydelig større rolle på bekostning af kapitalpensionsindbetalinger, jf. figur 1.4. Det er en udvikling, der i høj grad må tilskrives ændringen i den skattemæssige behandling af kapitalpension. Andelen af indbetalingerne, der går til ordninger med løbende udbetaling, har været stort set konstant.

Figur 1.4 Fradragsberettigede indbetalinger til pension, 1995-2003

Kilde: Forsikring og Pension

Over samme periode er indbetalingerne vokset kraftigt, se igen figur 1.4. Det skyldes hovedsageligt voksende arbejdsmarkedspensionsindbetalinger. Siden arbejdsmarkedspensioner i høj grad går til ordninger med løbende udbetaling, kunne det forventes, at det ville have medført, at en stigende andel af de samlede indbetalinger ville gå til sådanne ordninger. Når dette ikke er tilfældet, skyldes det netop, at der samtidig sker et fald i andelen af arbejdsmarkedspensionsindbetalinger, der går til ordninger med løbende udbetaling.

Denne udvikling behøves ikke nødvendigvis fuldt ud afspejle sig i de fremtidige udbetalinger. En del af disse indbetalinger kan således på et senere tidspunkt omlægges til løbende udbetalinger. En af forklaringerne på, at der ses et fald i andelen af arbejdsmarkedspensionsindbetalingerne, der går til ordninger med løbende udbetaling, kan således være, at det ønskes at give medlemmerne en valgfrihed mht. typen af udbetalinger, når disse nærmer sig pensioneringen. Hvis indbetalingerne sker til løbende livsvarige ydelser, er det således ikke muligt at omlægge dem senere uden skattemæssige konsekvenser.

Rapporten er udarbejdet af en arbejdsgruppe under Pensionsmarkedsrådet bestående af:

- Lilian Friis, KL
- Birgitte Anker, DA
- Karsten Hovmand, Socialministeriet
- Poul Pedersen, FTF
- Peter Skjødt, Forsikring og Pension
- Jan Kæraa Rasmussen, LO
- Chresten Dingsøe, ATP
- Kristian Madsen, Økonomi- og Erhvervsministeriet

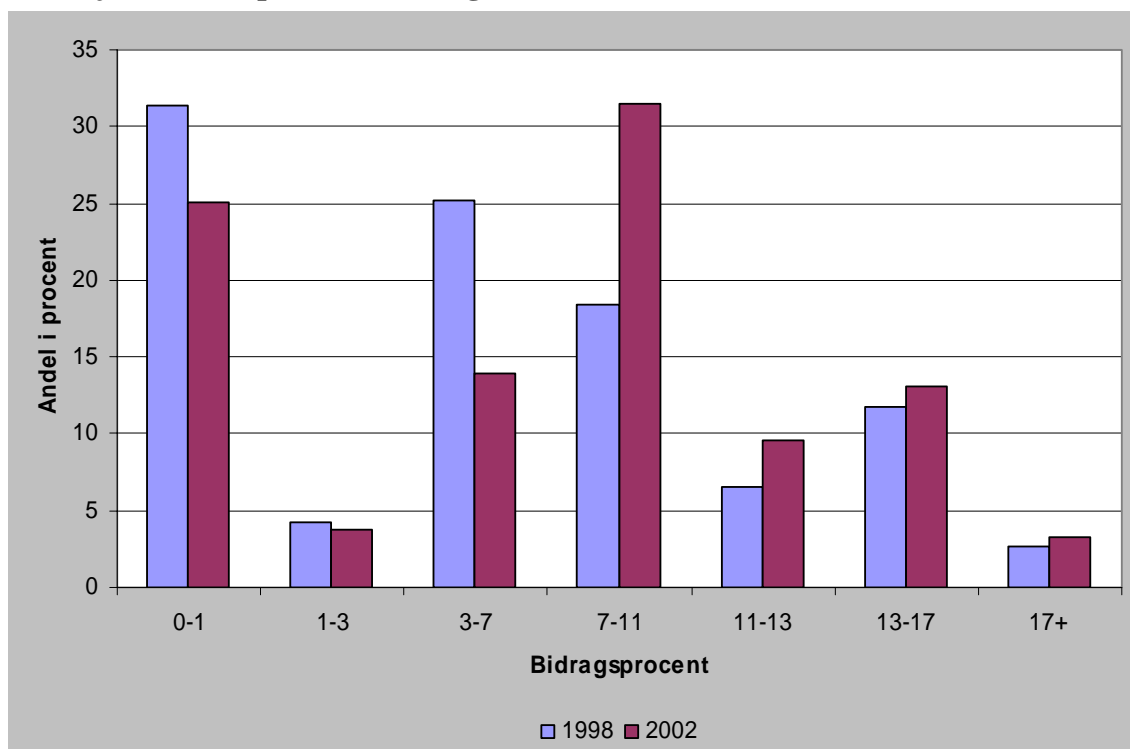
Arbejdsgruppens kommissorium har været, at: *Arbejdsgruppen skal foretage en fornyet undersøgelse af de spørgsmål, der er behandlet i kapitel 2 i Pensionsmarkedsrådets rapport 2000/2001. ATP's såkaldte Longevity-projekt inddrages. Arbejdsgruppen bør sigte mod en første behandling i Pensionsmarkedsrådet i december 2004.*

Kapitel 2. Pensionsopsparing og dækningsgrader

2.1. Indbetalinger til pension i 2002 og udviklingen fra 1998

I 1998 indbetalte³ mere end 60 procent af de 25-59 årige i arbejdsstyrken mindre end 7 procent i pensionsbidrag. I perioden frem til 2002 er det billede ændret, således at der her alene er ca. 40 procent i denne gruppe. Det er især gruppen med bidragsprocent på 7-11 pct., der er vokset betragteligt, jf. figur 2.1.

Figur 2.1 De 25-59 årige i arbejdsstyrken fordelt efter beregnede bidragsprocenter til arbejdsmarkedspension, 1998 og 2002

Anm.: Bidragsprocenterne er beregnede størrelser og svarer derfor ikke nødvendigvis til de overenskomstfastsatte bidragsprocenter, jf. boks 2.2.

Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

De fuldt beskæftigede lønmodtagere er den gruppe, der oftest har indbetalt til arbejdsmarkedspension. I 2002 betaler ca. 85 procent af disse således bidrag til en arbejdsmarkedspensionsordning, jf. tabel 2.1. Det er en stigning på 3,3 pct.point i forhold til 1998. Der er en tendens til, at de, der har en bidragsprocent på mellem 7 og 11, udgør en stadig større del af denne del af arbejdsstyrken – i 2002 udgør de knap 36 procent. Den udvikling skyldes bl.a., at de overenskomstfastsatte pensionsbidrag er steget fra 1998 og frem.

³ Der benyttes i teksten lidt unøjagtigt "indbetalte" og "bidragsprocenter", selv om der også er inddraget tjenestemænd. Der foregår således ikke nødvendigvis indbetalinger for tjenestemænd, og bidragsprocenten er uafhængig af sådanne eventuelle indbetalinger sat til 15 for tjenestemænd.

Tabel 2.1 De 25-59 årige i arbejdsstyrken fordelt efter beregnede bidragsprocenter til arbejdsmarkedspension, 2002

Bidragsprocent	Fuldt beskæftigede lønmodtagere		Øvrige lønmodtagere og ledige		Selvstændige		I alt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
0-1	243.900	15,1	175.000	36,9	147.700	89,8	566.600	25,1
1-3	54.500	3,4	28.000	5,9	1.100	0,6	83.500	3,7
3-7	219.900	13,6	91.100	19,2	4.300	2,6	315.300	14,0
7-11	581.000	35,9	125.000	26,3	4.100	2,5	710.100	31,4
11-13	191.400	11,8	22.800	4,8	800	0,5	215.000	9,5
13-17	272.500	16,8	21.900	4,6	1.300	0,8	295.700	13,1
17+	56.700	3,5	11.000	2,3	5.300	3,2	72.900	3,2
I alt	1.620.000	100	474.700	100	164.400	100	2.259.100	100

Anm.: Se boks 2.1 og 2.2 for definitioner. Opgørelsesmetoden, der angiver personers tilknytning til arbejdsmarkedet, herunder om de er selvstændige, er ændret med virkning fra 2002. Derfor er det problematisk at sammenligne tallene i søjlerne for selvstændige med tal fra 1998. I forhold til de selvstændige skal endvidere bemærkes, at der er en betydelige (stikprøve)usikkerhed på antallet af personer i de forskellige bidragskategorier (bortset fra den første).

Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

For de øvrige lønmodtagere og ledige ses i hovedtræk samme udvikling som for de fuldt beskæftigede. Der er færre med lille eller ingen indbetaling til arbejdsmarkedspension og flere, der har bidragsprocenter på mellem 3 og 13.

Blandt de selvstændige er der i sagens natur mange, der ikke indbetaler til en arbejdsmarkedspensionsordning. Det drejer sig om ca. 90 procent af denne del af arbejdsstyrken.

Det skal bemærkes, at det ud fra tabellen ikke uden videre kan konkluderes, hvor stor en del af arbejdsstyrken der har aftalte bidragsprocenter på f.eks. 11-13 procent. De benyttede bidragsprocenter er beregnede størrelser, der som oftest vil være mindre end de aftalte bidragsprocenter, jf. boks 2.2. Hertil kommer, at det alene er bidragsprocenterne i ét år – 2002, der er opgjort. På store områder er bidragsprocenterne steget siden 2002.

Boks 2.1 Opdeling af de 25-59 årige i arbejdsstyrken

Fuldt beskæftigede lønmodtagere

Lønmodtagere, der ikke er registrerede som ledige, og som hverken modtager sygedagpenge, kontanthjælp eller revalideringsydelse i løbet af året, og som tjener en løn på mere end 50.000 kroner om året. Denne del af de 25-59 årige i arbejdsstyrken udgør ca. 1.620.000 personer. Der er ikke nødvendigvis tale om helårsbeskæftigede.

Øvrige lønmodtagere og ledige

Lønmodtagere, der ikke er fuldt beskæftigede efter ovennævnte definition, eller som er registrerede som arbejdsløse. Selvstændige med en ledighed større end 50 procent er registrerede som arbejdsløse. Denne del af de 25-59 årige i arbejdsstyrken udgør ca. 475.000 personer.

Selvstændige

Deltagere i arbejdsstyrken, der er registrerede som selvstændige. Denne del af de 25-59 årige i arbejdsstyrken udgør ca. 164.000 personer.

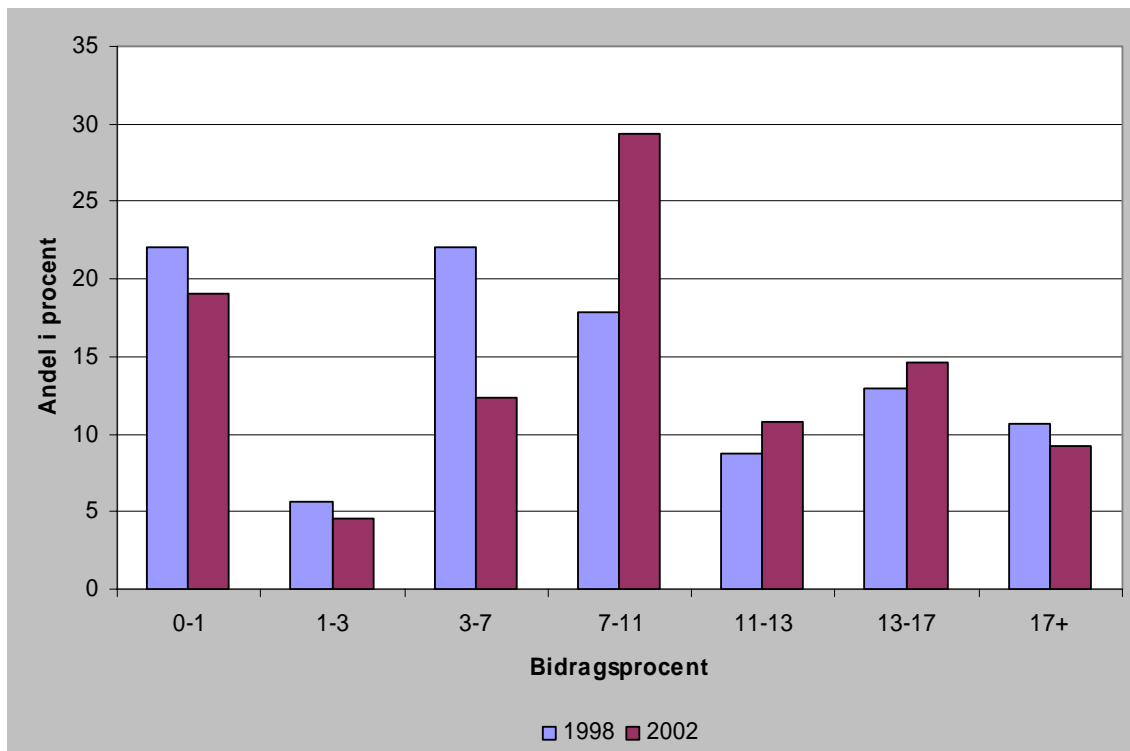
Mellemgruppen på arbejdsmarkedet - freelancere og andre atypisk beskæftigede

Freelancere og andre atypisk beskæftigede analyseres derimod ikke selvstændigt i denne redegørelse. Gruppen udgør ca. 5 procent af arbejdsstyrken, og kan ikke isoleres i datamaterialet. Gruppen vil således afhængigt af deres nærmere forhold i denne undersøgelse være registreret som lønmodtagere eller selvstændige. Endvidere viser undersøgelser, at den enkelte i gennemsnit kun opholder sig 3 år i kategorien og dernæst går over til en anden kategori, jf. bilag 2.

Analysen er indskrænket til de 25-59 årige for at sikre, at analysen – givet de ovenstående forbehold – så vidt muligt giver et reelt overblik over arbejdsstyrkens pensionsopsparing. Hvis de under 25-årige fx inddrages, så vil andelen af personer med lille eller ingen pensionsopsparing blandt andet pga. karensbetingelser være væsentligt større. Det er i sagens natur et midlertidigt fænomen for den enkelte. En lavere aldersgrænse vil derfor forøge de problemer, der er ved at undersøge indbetalinger i alene ét år. I relation til bestemte grupper ville et andet valg af aldersgruppe være mere relevant. For akademikere ville en aldersgruppe på 27-62 år formentlig være mere passende. Hvis en sådan aldersgruppe var valgt i stedet, så ville andelen med bidragsprocenter på 13-17 procent formentlig have været større.

En del af de, der ikke foretager opsparing via arbejdsmarkedspensioner, foretager individuel pensionsopsparing. Inddragelsen af individuel pensionsopsparing betyder, at der er færre i gruppen med en bidragsprocent på 0-1, mens der specielt i gruppen med bidragsprocenter på over 17 er en kraftig vækst i antallet af personer, se figur 2.1 og 2.2.

Figur 2.2 De 25-59 årige i arbejdsstyrken fordelt efter samlede bidragsprocenter til pension, 1998 og 2002

Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

I 1998 var det ca. halvdelen af de 25-59 årige i arbejdsstyrken, der havde en bidragsprocent på 7 eller lavere. I 2002 er det kun godt en tredjedel, der ligger i denne gruppe, se figur 2.2. Det er bemærkelsesværdigt, at andelen, der indbetaler over 17 pct., er faldet med mere end 1 pct.point. Det kan hænge sammen med, at den skattemæssige tilskyndelse til at indbetale til kapitalpension er reduceret. Det samme resultat genfindes således ikke, når der alene ses på arbejdsmarkedspension, jf. figur 2.1.

I forhold til 1998 findes der i gruppen af fuldt beskæftigede lønmodtagere færre, der har ingen eller meget lave bidragsprocenter. Derimod er andelen, der indbetaler 7-17 pct., steget med næsten 14 pct.point, så de nu udgør ca. 64 pct., tabel 2.2. For øvrige lønmodtagere og ledige er tendensen den samme som for de fuldt beskæftigede lønmodtagere.

Tabel 2.2 De 25-59 årige i arbejdsstyrken fordelt efter samlede bidragsprocenter til pension, 2002

Bidragsprocent	Fuldt beskæftige lønmodtagere		Øvrige lønmodtagere og ledige		Selvstændige		I alt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
0-1	168.900	10,4	132.700	28,0	128.300	78,1	430.000	19,0
1-3	69.300	4,3	33.300	7,0	1.200	0,7	103.800	4,6
3-7	191.900	11,8	84.000	17,7	4.200	2,6	280.100	12,4
7-11	531.800	32,8	127.200	26,8	3.900	2,4	662.900	29,3
11-13	212.900	13,1	30.900	6,5	1.200	0,7	244.900	10,8
13-17	296.900	18,3	31.100	6,5	1.600	0,9	329.600	14,6
17+	148.300	9,2	35.600	7,5	24.100	14,6	207.900	9,2
I alt	1.620.000	100	474.700	100	164.400	100	2.259.100	100

Anm.: Se boks 2.1 og 2.2 for definitioner. Det af hensyn til sammenligneligheden med opgørelsen fra 1998 valgt at opgøre indbetalingen til ordningen som det fradragsberettigede beløb frem for den faktiske indbetaling. Det har dog ikke væsentlig betydning for resultatet. Opgørelsesmetoden, der angiver personers tilknytning til arbejdsmarkedet, herunder om de er selvstændige, er ændret med virkning fra 2002. Derfor er det problematisk at sammenligne tallene i søjlerne for selvstændige med tal fra 1998.

Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Boks 2.2 Lønbegreber, beregning af bidragsprocent og datagrundlæg

I beregningerne af bidragsprocenter er anvendt to forskellige lønbegreber; ét for lønmodtagere og ét for selvstændige. I forbindelse med beregningen af dækningsgrader er anvendt et lønbegreb, der defineres som den samlede løn for lønmodtageren. Begreberne beskrives i det følgende.

Beregning af bidragsprocenter

Bidragsprocenten beregnes som bidrag sat i forhold til det relevante lønbegreb. De størrelser, der indgår, er fundet som:

Løn for lønmodtagere til beregning af bidragsprocent

For lønmodtagere beregnes den pensionsgivende løn som den samlede bruttoløn (efter ordinær ATP-indbetaling og arbejdsmarkedspensionsindbetalinger), d.v.s. grundlaget for opkrævning af arbejdsmarkedsbidrag. Herfra fratrækkes arbejdsmarkedsbidragspligtig øvrig pension, og der tillægges en tredjedel af ATP-bidraget og en tredjedel af indbetalt arbejdsmarkedspension.

Løn for selvstændige til beregning af bidragsprocent

For selvstændige opgøres den pensionsgivende løn som grundlaget for arbejdsmarkedsbidrag, dvs. af løn, udenlandsk indkomst, honorarer og indkomst som medarbejdende ægtefælle. Der tillægges en tredjedel af ATP-bidraget og en tredjedel af indbetalt arbejdsmarkedspension.

Bidrag

I beregningen af bidragsprocenter indgår også de samlede bidrag til arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger.

Offentlige ansatte

For offentligt ansatte er i disse beregninger også anvendt den ovenstående beregningsmetode af hensyn til at sikre sammenlignelighed. Bidragene på det offentlige område beregnes imidlertid i følge overenskomsterne på det offentlige område ud fra et andet lønbegreb end det ovenstående - nemlig nettolønnen, der er løn eksklusive samlede pensionsbidrag. Det indebærer, at de her beregnede bidragsprocenter vil være lidt lavere end de overenskomstfastsatte.

Tjenestemænd

Tjenestemænds bidragsprocent er sat til 15. I virkeligheden varierer den implicite bidragsprocent med f.eks. anciennitet og lønprofil. De 15 procent er valgt ud fra, at tjenestemænd kan få orlovsperioder godskrevet, hvis beskæftigelsen under orlov er i ansættelsesmyndighedens interesse, og personen indbetaler 15 procent i pensionsbidrag.

Den samlede løn anvendt ved beregning af dækningsgrader

Den samlede løn for lønmodtagere beregnes som den samlede bruttoløn (efter ordinær ATP-indbetaling og pensionsindbetalinger), hvoraf der opkræves arbejdsmarkedsbidrag. Herfra fratrækkes arbejdsmarkedsbidragspligtig øvrig pension og tillægges hele ATP-bidraget og indbetalt arbejdsmarkedspension.

Bemærkninger om datagrundlaget for lønningerne

Datagrundlaget for beregningerne er en stikprøve på 3,3 procent af den danske befolkning for 2002.

De beregnede bidragsprocenter er lavere end de bidragsprocenter, der nævnes i overenskomsterne. For begge lønbegreber gælder, at de oftest er større end den pensionsgivende løn. Ikke hele bruttolønnen er pensionsgivende for alle lønmodtagere, men den indgår i datagrundlaget. Det er ikke muligt at vurdere, hvor stor en andel af bruttolønnen, der reelt er pensionsgivende.

En særlig interessant bidragskategori er den, som repræsenterer personer, der ikke eller alene i begrænset omfang indbetaler til pension i 2002 - bidragskategorien 0-1 procent. Denne gruppe består både af personer, der midlertidigt holder pause i indbetaling til pension og personer, der gennem flere år ikke har indbetalt til pension. Knap 45 procent af dem, der tilhører denne kategori i 2002, har ikke indbetalt til pension i de foregående syv år, jf. tabel 2.3. Især de selvstændige er stærkt overrepræsenteret i denne gruppe, således at det blandt dem er mere end 42 procent, der ikke i nævneværdig grad har indbetalt til pension i perioden 1995-2002. Omvendt er det meget få fuldt beskæftigede lønmodtagere, der ikke bidrager over perioden – det gælder således alene for 3,9 procent af disse, jf. igen tabel 2.3.

Tabel 2.3 Antal år med indbetaling fra 1995 til 2001 for personer tilhørende kategorien med bidragsprocenter på 0-1 i 2002

Antal år med bidrag	Fuldt beskæftigede lønmodtagere		Øvrige lønmodtagere og ledige		Selvstændige		I alt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
6-7	25.600	1,6	18.800	4,0	10.400	6,5	54.800	2,5
3-5	33.000	2,1	28.900	6,2	21.800	13,6	83.600	3,7
1-2	31.800	2,0	26.700	5,7	21.100	13,1	79.600	3,6
0	63.300	3,9	45.700	9,8	67.500	42,1	176.400	7,9
I alt i kategori 0-1	153.700	9,6	120.100	25,7	120.700	75,2	394.400	17,6
Alle	1.608.100	100	468.100	100	160.500	100	2.236.700	100

Note: Tallene i denne tabel er ikke fuldstændigt sammenlignelige med tallene i de foregående figurer og tabeller, da datamaterialet stammer fra to forskellige stikprøver (stikprøvestørrelserne er ens).

Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

For gruppen bestående af personer der ikke eller alene i begrænset omfang har indbetalt til pension i 2002, er der en tendens til, at jo lavere indkomst desto færre år er der indbetalt af de 7 foregående. Således haves en gennemsnitlig personlig indkomst på under 150.000 kr. for ca. 12 procent af dem, der har indbetalt i 6-7 år, mens det gælder for ca. 57 procent af dem, der ikke har indbetalt i nogen af årene, se tabel 2.4. Indkomstmæssigt er der stort set ingen afvigelse mellem dem, der har indbetalt i 6-7 år og hele arbejdsstyrken set under et. At der et enkelt år ikke indbetales til pension, hænder således for personer i alle indkomstgrupper. Det er først, når fraværet af indbetaling til pension er vedholdende, at der ses en negativ sammenhæng mellem indkomst og indbetaling til pension. For personer i de lavere indkomstgrupper vejer folkepension og ATP tungere i dækningsgrad, og disse grupper har derfor ikke behov for en lige så stor eller kontinuerlig pensionsopsparing for at opnå samme dækningsgrad.

Tabel 2.4 Opdeling i indkomstgruppe af hele arbejdsstyrken samt personer der i 2002 tilhørte bidragskategorien 0-1

Personlig indkomst	Bidragskategori 0-1 i 2002								Arbejdsstyrken	
	Antal år hvor der indbetales til pension i perioden 1995-2001									
	6-7		3-5		1-2		0			
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
<150.000	6.800	12,4	26.600	31,8	38.600	48,5	100.900	57,2	445.600	20,7
<200.000	18.500	33,8	27.200	32,6	19.700	24,7	31.400	17,8	620.000	28,7
<250.000	17.000	30,9	15.300	18,3	10.200	12,8	21.300	12,1	534.800	24,8
<300.000	6.300	11,5	7.000	8,4	5.400	6,8	10.300	5,8	277.700	12,9
>300.000	6.200	11,3	7.500	9,0	5.700	7,2	12.600	7,1	279.400	13,0
I alt	54.800	100	83.600	100	79.600	100	176.400	100	2.157.500	100

Note: 'Personlig indkomst' er et gennemsnit af den personlige indkomst i perioden 1995-2002

Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

I det følgende ses nærmere på den undergruppe af 176.400 personer, som ikke eller alene i begrænset omfang har indbetalt til pension i 2002, og som ikke har indbetalt til pension i perioden 1995-2001, se tabel 2.4. Blandt de fuldt beskæftigede lønmodtagere i denne gruppe er unge under 30 år overrepræsenteret, idet de udgør 34,4 procent af denne undergruppe i modsætning til kun ca. 13,5 procent af alle fuldt beskæftigede lønmodtagere, jf. tabel 2.5. Det kan afspejle, at de unge har haft mulighed for at indbetale i færre år som følge af uddannelse, alders- og karensbetingelser i pensionsordningerne. Samme mønster ses også, dog i mindre grad, hos de øvrige lønmodtagere og ledige. Blandt de selvstændige derimod er den ældre gruppe bestående af personer mellem 51 og 59 år overrepræsenteret. Således udgør de her 44,1 procent af undergruppen, hvorimod personer mellem 51 og 59 år kun udgør 34,7 procent af alle selvstændige. Det kan være et tegn på, at mange selvstændige i denne aldersklasse har været lønmodtagere tidligere og derfra medbringer en pensionsopsparing, og derfor ikke finder det nødvendigt at indbetale nu samt, at de selvstændige i større grad sparer op til pension gennem investeringer i egen virksomhed generelt.

Tabel 2.5 Personer opdelt på alder og status på arbejdsmarkedet i 2002

Alder	Alle i arbejdsstyrken		Fuldt beskæftigede lønmodtagere			Øvrige lønmodtagere og ledige			Selvstændige		
			Undergruppe		Alle	Undergruppe		Alle	Undergruppe		Alle
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Pct.	Antal	Pct.	Pct.	Antal	Pct.	Pct.
25-30	318.400	14,8	21.800	34,4	13,5	13.400	29,3	21,6	3.400	5,0	7,8
30-50	1.289.100	59,7	29.700	46,9	60,6	24.200	53,0	57,6	34.300	50,8	57,5
50-59	550.000	25,5	11.800	18,6	25,9	8.000	17,5	20,8	29.800	44,1	34,7
I alt	2.157.500		63.300			45.700			67.500		

Note: 'Undergruppe' i tabellen består af personer, som ikke eller alene i begrænset omfang har indbetalt til pension i 2002, og som ikke har indbetalt til pension i perioden 1995-2001 (jf. tabel 2.4)

Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

2.2. Dækningsgrad for forskellige familietyper

I det følgende ses alene på arbejdsmarkedspensionerne. Herved fremkommer den pensionsdækning, den enkelte efter beregningsforudsætningerne kan opnå via folkepension, ATP og SP samt arbejdsmarkedspensionerne. Inddragelsen af SP og ATP skal ses i lyset af, at fuldt beskæftigede lønmodtagere som hovedregel er obligatorisk omfattet af disse ordninger. Der ses altså bort fra den dækning, som den enkelte individuelt sikrer sig via privat pensionsopsparing og anden opsparing i pensionsøjemed.

I det følgende er beregnet dækningsgraden for de samme familietyper⁴ som i rapporten fra 2000/2001. Det er dog valgt at tilføje eksempler med en bidragsprocent på 10,8 som følge af den stigning i bidraget, der er aftalt på LO/DA-området. Bidragsprocenten på dette område vil således stige fra typisk 9 procent i 2004 til typisk 10,8 procent i 2006. For funktionærer i industrien er stigningen dog fra 8,1 procent til 10,8 procent, mens den for butiksansatte er fra 7,2 procent til 9,9 procent.

Det må understreges, at beregningerne af dækningsgrader i denne redegørelse er lavet på baggrund af en række konkrete antagelser. Redegørelsen beskriver dermed ikke et fuldt dækkende billede for alle danskere. Der illustreres dog den isolerede betydning af visse af forudsætningerne for beregningerne.

Beregningerne er udført med gældende regler, se endvidere boks 2.3. Det indebærer, at der benyttes de skattesatser og grænser, som er gældende i dag. For folkepensionen er ligeledes anvendt de gældende satser og grænser. Det er selvsagt ikke sikkert, at de forskellige størrelser vil være uændret i fremtiden. Der er imidlertid ikke forsøgt lavet fremskrivninger af disse størrelser.

I beregningen af pensionsdækningen forudsættes, at ATP-bidraget løbende reguleres med lønudviklingen. Der er imidlertid ingen sikkerhed for en sådan løbende regulering af ATP-bidraget. Det er derfor ikke muligt at forudsige, hvornår og hvor meget ATP-bidraget vil blive ændret i fremtiden. Det er aftalt, at ATP-bidraget øges med 9 procent i 2006 for privat ansatte og dele af de offentlige ansatte. For en stor del af de offentligt ansatte er stigningen i bidraget i 2006 endnu større - en stigning på 16-51 procent. For en

⁴ Lønningerne er dog reguleret fra 1999 til 2003.

mindre gruppe af offentligt ansatte reguleres ATP-bidraget fortsat ikke. En højere eller lavere regulering vil selvsagt få afsmittende virkning på dækningsgraden.

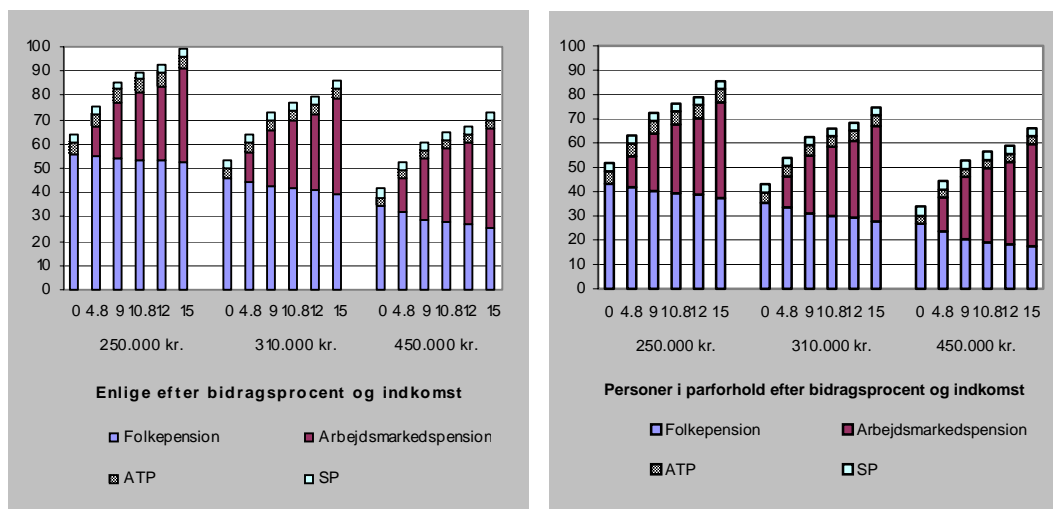
ATP-pensionen er i alle beregninger baseret på ATP's nuværende grundlag. Der er endvidere antaget en 45-årig opsparingsperiode for ATP-pensionen mod 40 år for alle andre pensioner. Det hænger sammen med, at der også betales ATP-bidrag i forskellige perioder, hvor der ikke bidrages til arbejdsmarkedspension. Det skal endvidere bemærkes, at ATP-pensionen beregnes på baggrund af det såkaldte A-bidrag. ATP pensionen vil være noget lavere for en række offentlige ansatte - og dækningsgraden omvendt overvurderet. Det gælder særligt for den gruppe af offentligt ansatte, hvor bidraget ikke længere reguleres. Denne gruppe er dog blevet væsentligt mindre som følge af de seneste overenskomster. Det drejer sig således alene om ca. 50.000 medlemmer.

Bidraget til SP-ordningen er suspenderet i årene 2004 og 2005. I beregningerne er der dog lagt til grund, at personerne indbetaler til SP-ordningen i 40 år. SP-pensionen udbetales i rater, der bortfalder efter 10 år. I beregningerne er den dog på lige fod med alle andre pensioner omregnet til en løbende livsvarig pension, jf. i øvrigt kapitel 4 for en nærmere beskrivelse af forventningerne til den fremtidige ydelsesprofil. I det omfang, der ikke indbetales til SP-ordningen i 40 år, vil dette indebære en mindre reduktion i dækningsgraderne på ca. 3-4 pct.point, jf. figur 2.3.

Endelig ses der bort fra udgifterne til syge- og ulykkesforsikring ved beregningen af dækningsgraden til trods for, at disse også dækkes gennem pensionsindbetaling.

Dækningsgraden er større for enlige end for par som følge af, at folkepensionen er højere for enlige, se figur 2.3. Ligesom den er voksende med bidragsprocenten og aftagende med lønnen. Sidstnævnte sammenhæng skyldes, at folkepension og ATP-pension ikke vokser med indkomsten som erhvervsaktiv. Dækningsgraderne er generelt beregnet under en række specifikke antagelser, og vil derfor alene være korrekte såfremt disse er opfyldt. Der er derfor lavet en række beregninger med alternative forudsætninger for at illustrere betydningen af disse forudsætninger.

Figur 2.3 Dækningsgrad for enlige og personer i parforhold afhængig af indkomst og bidragsprocent, 2003-lønniveau

Anm.: Se boks 2.3 for beregningsantagelser.

Kilde: Beregninger udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Størrelsen af arbejdsmarkedspensionen og dermed også dækningsgraden afhænger udover af bidragets størrelse også af en række andre forhold:

- Levetiden.
- Ydelsessammensætningen i ordningen.
- Opsparingsperiodens længde, herunder midlertidig fravær fra arbejdsmarkedet.
- Forrentningen af opsparingen.
- Administrationsomkostninger

Betydningen af en del af disse forhold undersøges nærmere i det følgende.

Den forventede levetid afhænger af flere forhold. Køns- og uddannelsessammensætningen i pensionsordningen har en vis betydning. Levetiden er simpelthen forskellig for forskellige grupper. Hvis der fx ses på en pensionsordning bestående alene af kvinder, vil de alt andet lige have en højere forventet levetid end anvendt i dette kapitel. Det betyder, at deres årlige arbejdsmarkedspension vil blive 4-11 procent lavere alt afhængig af ydelsessammensætningen i ordningen⁵, jf. Økonomi- og Erhvervsministeriet (2003). Effekten på dækningsgraden er som følge af folkepension, ATP og skat noget lavere.

⁵ Hvis ordningen alene indeholder løbende livsvarig alderspension vil effekten være knap 11 pct., mens effekten reduceres til knap 4 pct., hvis ordningen suppleres med ægtefællepension på 60 pct.. Det skal bemærkes, at hvor der i denne publikation generelt benyttes en merrealrente på 1 pct., da er der i beregningerne fra den citerede publikation benyttet en merrealrente på 2 pct., og pensionen er beregnet på G-82 grundlaget.

Boks 2.3 Beregning af dækningsgrad

Dækningsgraden er beregnet som disponibel indkomst som pensionist sat i forhold til disponibel indkomst som erhvervsaktiv. For begge disse disponible indkomster gælder, at de målt i lønfaste kroner er konstante i henholdsvis hele pensionisttilværelsen og hele den erhvervsaktive periode.

Disponibel indkomst som pensionist

Indkomsten består af folkepension, ATP, SP og arbejdsmarkedspension fratrukket skat. Der ses bort fra indkomst fra erhvervsarbejde, renteindtægter, privat pensionsopsparing, udbetaling af det midlertidige pensionsbidrag, formueforbrug, boligydelse og andre former for supplerende indkomster. Skatter og sociale pensioner er beregnet efter satser regler, der gælder i 2004. Der er dog inddraget den ændring af den supplerende pensionsydelse, som er aftalt som led i Finanslovaftalen for 2005.

Arbejdsmarkedspensionsordning

Beregningen af arbejdsmarkedspension er baseret på følgende forudsætninger:

- Merrealrente (renten efter skat fratrukket lønstigningstakten) på 1 procent og omkostningsfradrag på 5 procent.
- Gennemsnit af pensioner for mænd og kvinder - unisexgrundlag
- Ydelsessammensætning:
 - Alderspension ved 65. år,
 - Invalidepension= alderspension ved 65. år,
 - Ægtefællepension= 60 procent af alderspension i 10 år,
 - Børnepension=20 procent af alderspension ved 65. år indtil barnets 21. år.
- Opsparingsperiode 40 år (25-65 år)
- Dødelighed. Simpelt gennemsnit af pensionen beregnet på dødelighedsgrundlaget fra "Pensionsmåler" og ATP's dødeligheder i 2003:
 - ATP's senest observerede dødeligheder. ATP har mange medlemmer, herunder også personer, der ikke indbetaler til arbejdsmarkedspensioner. ATP's grundlag er derfor ikke direkte repræsentativt for arbejdsmarkedspensionerne, men i takt med at en meget stor del af arbejdsstyrken indbetaler til ordningen, vil det selvsagt blive mere repræsentativt. Restmiddellevetiden i dette grundlag er højere end for befolkningen som sådan.
 - Det dødelighedsgrundlag, der indgår i arbejdet med at opstille ensartede grundlag for beregning af pensioner i de pensionsmålere, de forskellige pensionsinstitutter har liggende på Internettet. Grundlaget er udarbejdet af Videncenter for Helbred og Forsikring på baggrund af de observerede dødeligheder stammende fra en række pensionsinstitutter i midten af 1990'erne. I disse dødeligheder indgår også personer, der har tegnet individuelle ordninger. Endvidere må forventes, at dødeligheden blandt pensionisterne i dette grundlag afspejler dødeligheden blandt personer med individuelle ordninger og arbejdsmarkedspensioner oprettet før den kraftige udbygning af arbejdsmarkedspensionssystemet i slutningen af 1980'erne og starten af 1990'erne. Det kan derfor formodes, at restmiddellevetiden i dette grundlag er højere end for de nye arbejdsmarkedspensionsordninger.
- I følsomhedsberegningerne mht. rente og opsparingsperiode er dog alene anvendt dødelighedsgrundlaget fra "Pensionsmåler".
- Øvrige beregningsforudsætninger fra beregningsgrundlaget G82

Bidraget til arbejdsmarkedspensionen er beregnet på baggrund af løn og bidragsprocent. Den pensionsgivende løn er beregnet som i den private sektor, jf. boks 2.2. I den offentlige sektor er den pensionsgivende løn opgjort på en anden måde, hvorfor de beregnede dækningsgrader ikke er lige så repræsentative for offentligt ansatte som for privat ansatte. Forskellen er dog beskeden. En ansat med en bruttoløn på 310.000 kr. og en bidragsprocent på 9 vil i den offentlige sektor have et bidrag til arbejdsmarkedspension, der er ca. 3 procent lavere, end en tilsvarende person i den

private sektor. Det modsvarer en forskel i dækningsgrad på ca. $\frac{1}{2}$ pct.point.

Den særlige pensionsopsparing

Ordningen udbetales i rater, men er i overensstemmelse med den generelle forudsætning omregnet til en løbende livsvarig pension på udbetalingstidspunktet. Der er altså beregnet en opsparing for de forskellige familietyper baseret på 40 års opsparingsperiode og en merrealrente på 1 procent. Denne er så omregnet til en løbende livsvarig pension ved alder 65 baseret på samme dødelighedsgrundlag som ved arbejdsmarkedspensionen.

Lønmodtagernes Dyrtidsfond

Denne opsparing er ikke inddraget i beregningerne.

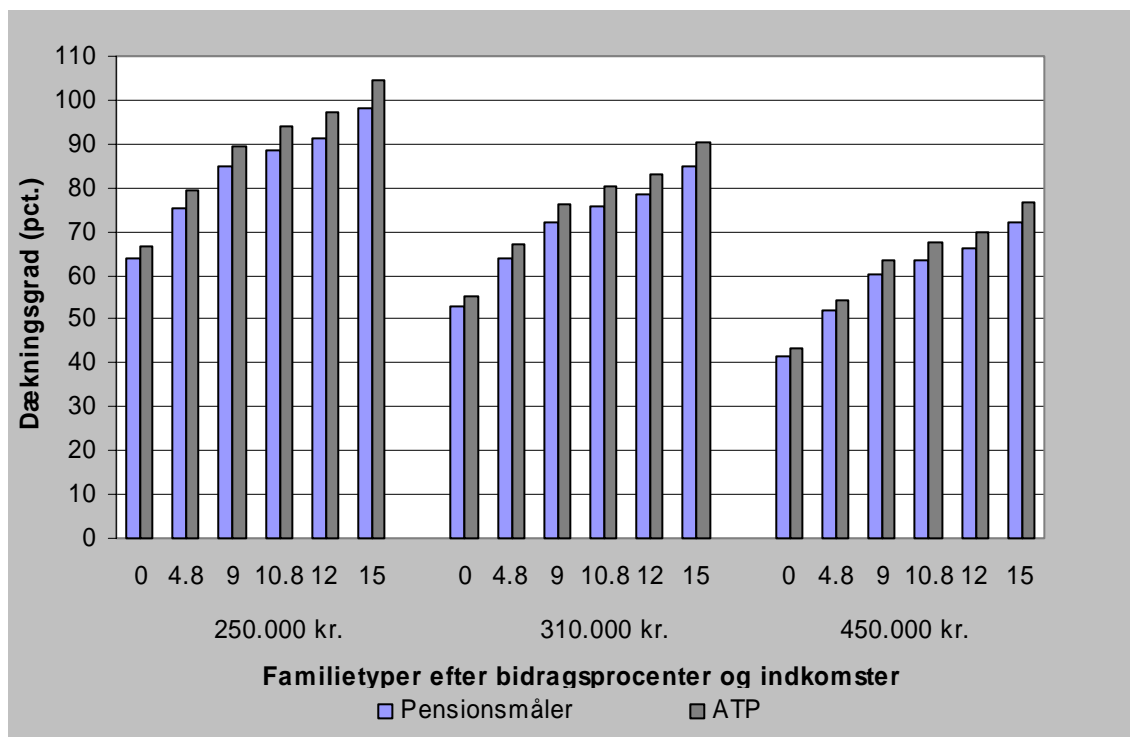
Disponibel indkomst som erhvervsaktiv

Lønmodtagernes disponible indkomst er her defineret som lønindkomst minus egen og arbejdsgivers indbetaling af ATP og pensionsbidrag samt SP-bidrag. Det skal præciseres, at der ikke er taget højde for en lønprofil med lav begyndelsesløn og høj slutløn. Fra dette beløb er yderligere trukket a-kassebidrag, fagforeningskontingent, arbejdsmarkedsbidrag og indkomstskat.

I beregningerne i dette kapitel er anvendt et gennemsnit af ATP's observerede dødeligheder og dødelighedsgrundlaget, som anvendes til beregning i pensionsmålerne. For at illustrere betydningen af dødelighedsforudsætningerne er der undersøgt forskellen i pensionerne med ovennævnte 2 dødelighedsforudsætninger. Forskellen i dækningsgraden ved anvendelse af de forskellige dødelighedsmål ligger således mellem $\frac{1}{4}$ - $2\frac{3}{4}$ pct.point for de undersøgte familietyper.

Forskellen i arbejdsmarkedspensionen mellem de to grundlag er dog ca. 9 procent. Når betydningen for dækningsgraden er mindre skyldes det folkepension, ATP og det progressive skattesystem. Det kan eksemplificeres med en enlig med en bruttoløn på 310.000 kr. og en bidragsprocent på 9. For denne er forskellen i dækningsgrad godt $1\frac{1}{2}$ pct.point. Det afspejler en forskel i bruttoindkomsten på knap $2\frac{1}{2}$ procent. Det medfører en forskel i den disponible indkomst på godt 2 procent. Med en dækningsgrad på ca. 75 procent fører det til en forskel i dækningsgraden på $1\frac{1}{2}$ pct.point.

Figur 2.4 Dækningsgrader ved forskellige dødelighedsmål. Dækningsgraden er opgjort for enlige, der er fuldt beskæftiget, 2003-lønniveau

Kilde: Beregninger udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Ydelsessammensætningen i arbejdsmarkedspensionsordningen har også stor betydning for alderspensionen. Jo større del af midlerne, der benyttes til at sikre den enkelte og dennes familie i tilfælde af forsikredes død eller invaliditet, desto mindre opsparring er der til alderspensionen. Hvis fx personen alene har alderspension, vil denne blive ca. 40 procent større end med den her anvendte ydelsessammensætning⁶. For en enlig med en indkomst på 310.000 kr. og en bidragsprocent på 9, vil det øge den disponible indkomst med ca. 8 procent. Omvendt vil alderspensionen falde med ca. 13 procent, hvis den 10-årige ægtefællepension ændres til en livsvarig. Det svarer til et fald i den disponible indkomst på 3 procent for ovennævnte familietype.

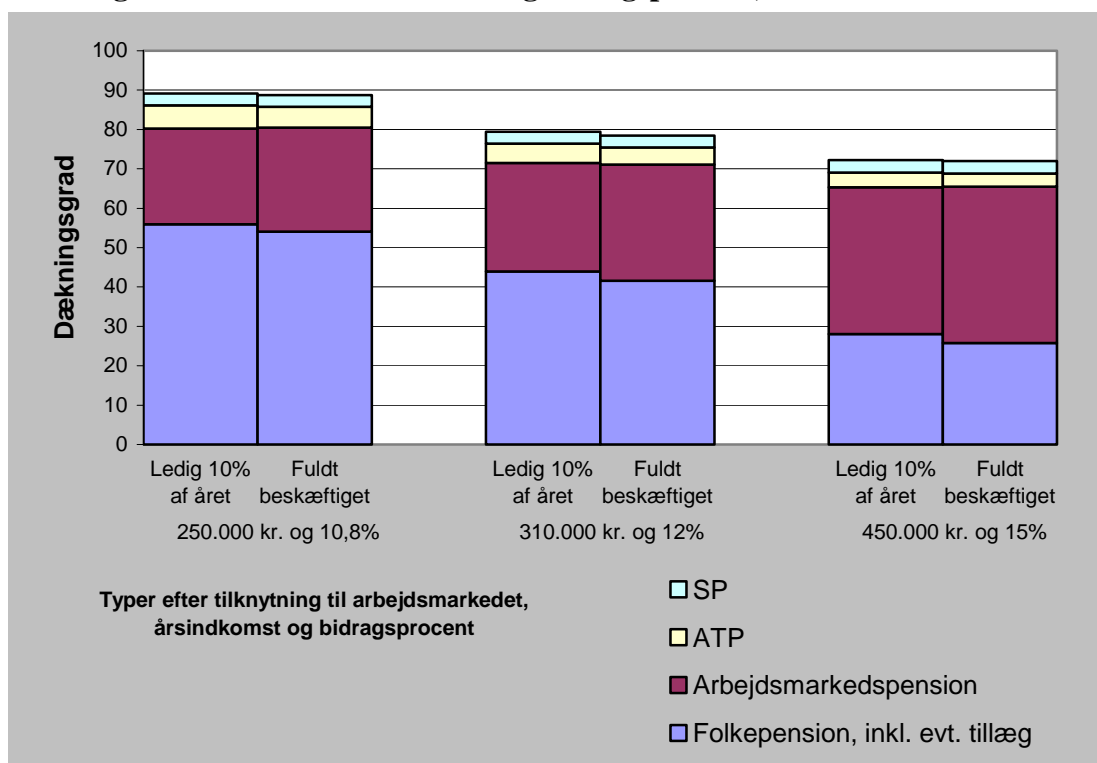
Selve alderspensionen kan også antage forskellige former. I disse beregninger er forudsat, at pensionen er løbende livsvarig og reguleres med lønudviklingen. Det er gjort for at finde den dækning, som pensionssystemet giver set over hele pensionistens levetid. Spørgsmålet om alderspensionens ydelsessammensætning er nærmere analyseret i kapitel 4.

Tages der højde for kontinuerligt løbende ledighedsperioder af kortere varighed, ændres billedet fra figur 2.4 ikke væsentligt. Dækningsgraden afhænger - i modsætning til den disponible indkomst som pensionist - således næsten ikke af, hvorvidt en person er fuldt beskæftiget eller ledig i en kortere del af året, jf. figur 2.5. Det skyldes, at ledigheden nok reducerer arbejdsmarkedspensionen, og i mindre grad SP-pensionen, men samtidig øges

⁶ Dette tal og de efterfølgende er fra *Rapport fra Pensionsmarkedsrådet 2000/2001*. Der er regnet på G-82 grundlaget og daværende skatteregler.

ATP-pensionen samt folkepensionen pga. lavere aftrapning. Den vigtigste effekt kommer dog fra, at årsindkomsten som erhvervsaktiv reduceres, hvilket øger folkepensionens og ATP-pensionens relative betydning.

Figur 2.5 Dækningsgrad for enlige der er ledige 10 procent af året eller fuldt beskæftigede. Inddelt efter indkomst og bidragsprocent, 2003-lønniveau

Kilde: Beregninger udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

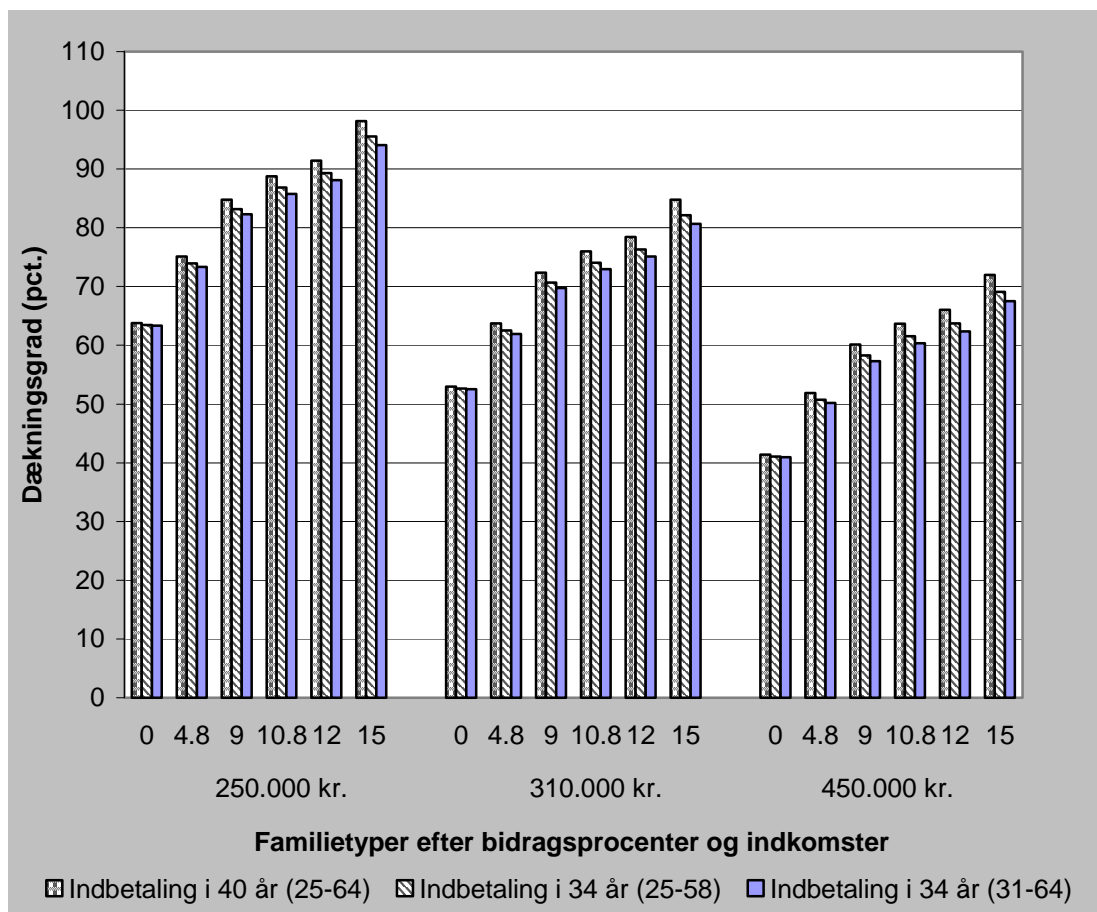
Det er klart, at der ved andre ledigheds mønstre eller andre typer fravær kan være en større effekt på dækningsgraden, hvis der ikke tilsvarende kommer en reduktion af den "normale" indkomst før pensioneringen. En person, der er ledig eller på barselsorlov uden løn 6 år i starten af arbejdslivet, eller som først indtræder på arbejdsmarkedet som 31-årig⁷ vil således opnå en lavere dækningsgrad, jf. figur 2.6. Ved en bidragsprocent på 9 vil reduktionen svare til ca. 2½-3 pct.point. Effekten for en person med en bidragsprocent på 15 er selvsagt større - i størrelsesorden 4-4½ pct.point - mens det alene har mindre betydning, hvis personen alene har ATP og SP, jf. figur 2.6.

Et sådan 6-års fravær fra arbejdsmarkedet i starten af arbejdslivet kan også skyldes en kombination af barselsorlov og deltidsbeskæftigelse. Der ses dog ingen tendens til, at der blandt de yngre med børn er en særskilt høj andel på deltid, jf. bilag 1. Ligesom forekomsten af deltidsbeskæftigelse synes at være aftagende for kvinder.

⁷ Hvorvidt fraværet skyldes sen indtræden eller ledighed, har betydning for dækningsgraden, idet der indbetales reduceret SP-bidrag og dobbelt ATP-bidrag i ledighedsperioden, hvorimod en person, der ikke er på arbejdsmarkedet, ikke betaler disse bidrag. For at beregningerne skal være rimeligt dækkende for begge situationer, er fastholdt en 45-årig opsparingsperiode for ATP, mens opsparingsperioden for SP er reduceret fra 40 år til 34 år ligesom for arbejdsmarkedspensionen.

Hvis det 6 år lange fravær ligger senere i livet - fx som følge af tidlig tilbagetrækning uden samtidig påbegyndelse af pensionsudbetalingen - bliver reduktionen i dækningsgraden lidt mindre. For en person med en bidragsprocent på 10,8 og en løn 310.000 kr. vil dækningsgraden blive i størrelsesordenen 2 pct.point lavere, se igen figur 2.6.

Figur 2.6 Betydning af indbetalingsperioden længde for enliges dækningsgrad

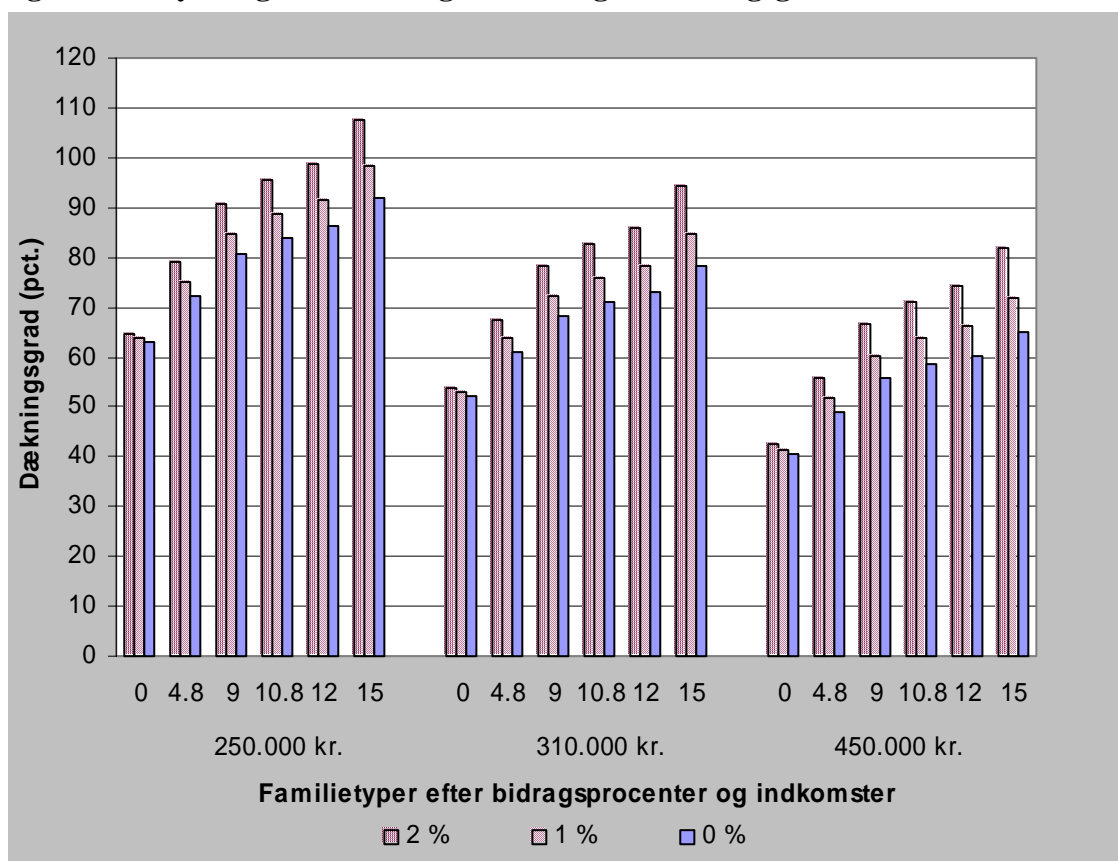

Anm.: Der er af beregningsmæssige hensyn alene regnet på det tidligere nævnte pensionsmåler dødelighedsgrundlag.

Kilde: Beregninger udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Det er ikke alene opsparingsperiodens længde, der har betydning for dækningsgraden. Forrentningen af opsparingen er også af stor betydning. En forøgelse af merrealrenten – renten efter skat fratrukket lønstigningstakten - på 1 pct.point vil således forøge dækningsgraden med ca. 10 pct.point ved en bidragsprocent på 15, mens effekten ved alene SP og ATP udgør ca. 1½-2 pct.point, jf. figur 2.7. En tilsvarende reduktion i merrealrenten vil have en lignende - om end knap så stor - negativ effekt på dækningsgraden, jf. igen figur 2.7.

Figur 2.7 Betydning af forretningen for enliges dækningsgrad

Anm.: Der er af beregningsmæssige hensyn alene regnet på det tidligere nævnte pensionsmåler dødelighedsgrundlag.

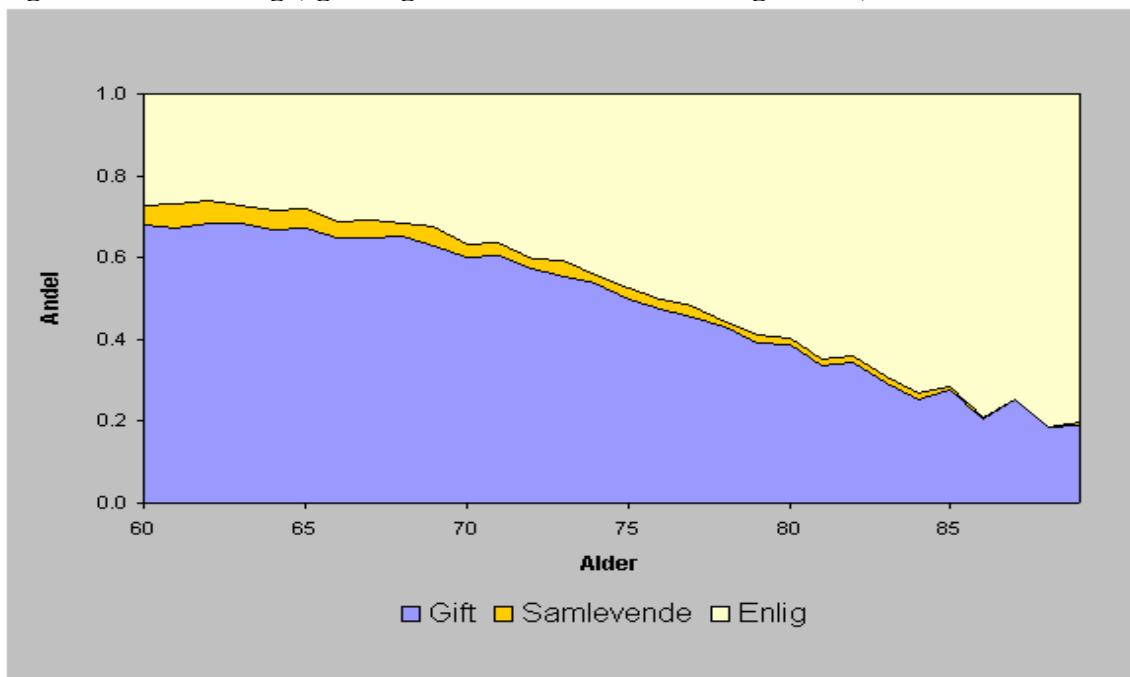
Kilde: Beregninger udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

2.3. Repræsentativitet af familietyperne

I det foregående afsnit er beregnet dækningsgraderne for en række stiliserede eksempler kendetegnet ved samlivsstatus, løn og bidragsprocent. I det følgende undersøges, hvor repræsentative disse stiliserede eksempler er for de fuldt beskæftigede lønmodtagere i 2002.

I forhold til samlivsstatus gælder, at de fleste pensionister lever med en partner ved indgangen til pensionsalderen, se figur 2.8. Dette billede ændrer sig kraftigt med alderen, således er ca. halvdelen af alle 75-årige pensionister enlige. Dette billede kan formentlig forventes at ændre sig fremover. Der har fx i løbet af de sidste 25 år været en svag tendens til, at en faldende andel af de 60-årige er gifte. Omvendt vil stigningen i middellevetiden trække i retning af, at den alder, hvor en person bliver enke eller enkemand, vil blive højere.

Figur 2.8 Andel enlige, gifte og samlevende for forskellige aldre, 2002

Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

I forhold til løn og bidragsprocenter er repræsentativiteten analyseret ved at undersøge, hvor mange der i 2002 har en løn og bidragsprocent liggende i et interval omkring de forskellige familietyper⁸. For eksempel antages familietyperne med lønninger på 250.000 kr. at være repræsentative for gruppen med indkomster på 225.000-275.000 kr., og en bidragsprocent på 4,8 antages at være repræsentativ for gruppen med bidragsprocenter på 3-7, jf. i øvrigt tabel 2.6.

⁸ Eksemplerne med bidragsprocenter på 10,8 er dog ikke inddraget her.

Tabel 2.6 Familietyper samt intervaller for løn og bidragsprocent til repræsentation af familietyperne

Familietype		Familietypeintervaller	
Løn	Bidragsprocent	Løn	Bidragsprocent
250.000	0	225.000 - 275.000	0-1
250.000	4,8	225.000 - 275.000	3-7
250.000	9	225.000 - 275.000	7-11
250.000	12	225.000 - 275.000	11-13
250.000	15	225.000 - 275.000	13-17
310.000	0	275.000 - 325.000	0-1
310.000	4,8	275.000 - 325.000	3-7
310.000	9	275.000 - 325.000	7-11
310.000	12	275.000 - 325.000	11-13
310.000	15	275.000 - 325.000	13-17
450.000	0	425.000 - 475.000	0-1
450.000	4,8	425.000 - 475.000	3-7
450.000	9	425.000 - 475.000	7-11
450.000	12	425.000 - 475.000	11-13
450.000	15	425.000 - 475.000	13-17

Analysen viser, at ca. 44 procent af de fuldt beskæftigede lønmodtagere er repræsenteret gennem de stiliserede familietypeberegninger fra tabel 2.6⁹. Det er de fremhævede celler i tabel 2.7. Eksemplerne med lønninger på 250.000 kr. og 310.000 kr. er generelt set meget repræsentative. Det gælder dog særligt i kombination med bidragsprocenter på 4,8 (3-7 procent), 9 (7-11 procent) og 12 (11-13 procent), jf. tabel 2.7.

Eksemplerne med en løn på 450.000 kr. er isoleret set ikke så repræsentative som de øvrige. De kan dog sammen med eksemplerne med 310.000 kr. endvidere give en indikation om dækningsgraderne for de relativt mange lønmodtagere, der ligger med lønninger mellem 325.000 kr. og 425.000 kr.

⁹ Det skal dog bemærkes, at familietypeberegningen er lavet på baggrund af en antagelse om, at begge personer i et par har samme indkomst.

Tabel 2.7 Andel af de 25-59 fuldt beskæftigede lønmodtagere med bestemte kombinationer af beregnet bidragsprocent til arbejdsmarkedspension og løn, 2002 – opregnet til 2003 lønniveau

Bidragsprocent	Den samlede løn (1.000 kr.)										I alt
	0-125	125-175	175-225	225-275	275-325	325-375	375-425	425-475	475-525	525+	
0-1	2,2	1,2	2	2,7	2,7	1,7	0,9	0,5	0,4	0,7	15,1
1-3	0,2	0,3	0,7	0,6	0,5	0,3	0,2	0,2	0,1	0,2	3,4
3-7	0,4	0,5	1,4	2,7	2,8	2,1	1,3	0,8	0,5	1,1	13,4
7-11	0,3	0,7	2,9	9,1	8,5	5,3	2,9	1,6	0,9	2,3	34,3
11-13	0,1	0,3	0,7	2,5	3,5	2,2	1	0,7	0,5	1,2	12,7
13-17	0,1	0,2	0,3	1,1	2,9	3,7	3,4	2,1	1,4	2,2	17,4
17+	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,4	0,3	1,4	3,7
I alt	3,2	3,1	8,2	18,9	21,3	15,7	10,2	6,2	4	9,2	100

Anm.: Se boks 2.1 og 2.2 for definitioner.

Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Hovedparten af de 25-59 årige fuldt beskæftigede lønmodtageres indbetalinger til pension indikerer en fremtidig dækningsgrad på mellem 65 og 95 procent, hvis de vel og mærke er enlige og har indbetalt bidrag i 40 år. Med udgangspunkt i nogle af de markerede typer i tabel 2.7 kan det således beregnes, hvor mange personer der har en dækningsgrad, der er mindst lige så høj som de markerede typer. En repræsentativ person med en indkomst på 250.000 kr. og bidragsprocent på 0 har en dækningsgrad på ca. 65 procent ved indtræden til pension, se figur 2.7. Beregninger viser, at godt $\frac{3}{4}$ af de 25-59 årige fuldt beskæftigede lønmodtagere sparer op, så deres dækningsgrad - ved uændret opsparingsadfærd i 40 år - bliver større end 65 procent¹⁰. En person med en indkomst på 310.000 kr. og en bidragsprocent på 9 har en dækningsgrad på godt 75 procent. Tilsvarende har knap halvdelen af de 25-59 årige fuldt beskæftigede lønmodtagere - ved uændret opsparingsadfærd i 40 år - en dækningsgrad på 75 procent eller højere. Endelig har en person med kombination af indkomst og bidragsprocent på 310.000 og 15 en dækningsgrad på 88. Det gælder for godt $\frac{1}{4}$ af de 25-59 årige fuldt beskæftigede lønmodtagere, at deres indbetalinger i 2002 peger på en dækningsgrad på 88 procent eller højere.

Det må dog understreges, at en sådan øjebliksbillede af pensionsopsparingen alene i mindre grad kan danne udgangspunkt for en vurdering af personernes langsigtede pensionsdækning. Dels er der som beskrevet under afsnit 2.2 en række forhold med betydning for dækningsgraden dels skifter en stor del af befolkningen i løbet af livet branche, og pensionsforholdene varierer mellem brancherne. Ligesom der er en mindre del, der skifter udnannelsesniveau, se tabel 2.8.

¹⁰ I tabel 2.7 findes oplysninger om, hvor mange 25-59 årige fuldt beskæftigede lønmodtagere der findes for hver kombination af indkomst og bidragsprocent. For alle celler i tabel 2.7 er udregnet hvor stor dækningsgraden vil blive for en enlig, hvis indbetalingsperiode er 40 år, se også boks 2.3. Ved at kombinere disse oplysninger kan udregnes, for hvor mange indbetalinger indikerer, at dækningsgraden bliver større end en vis procent.

Tabel 2.8 Situationen i 2002 for personer der i 1995 var mellem 25 og 52 år, pct.

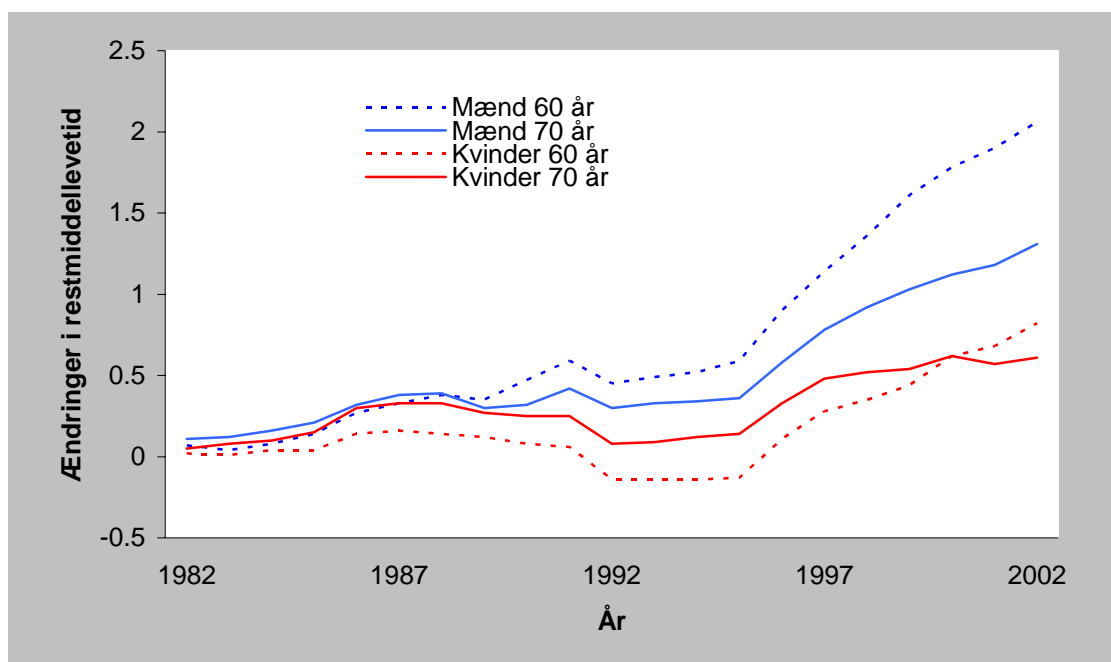
Situation	Andel
Branche og uddannelsesniveau uændret	49,94
Brancheskift, samme uddannelse	26,24
Uddannelseskift	2,69
Ledig	7,55
Tilbagetrækning	7,67
Ellers uden for arbejdsstyrken - evt. under uddannelse	1,61
Død eller udvandret	4,29
I alt	100,00
I alt (antal)	2.030.640

Kilde: Beregninger udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet på en stikprøve på 3,3 pct. af befolkningen

Kapitel 3. Udviklingen i levetiden og betydningen for de fremtidige pensioner

Udviklingen i danskernes levetid har været positiv i de senere år. Den forventede restmiddellevetid for 60- og 70-årige danskere er også blevet forbedret i løbet af de sidste to årtier, jf. figur 3.1. Det er særligt de 60-årige mænd, som lever længere, men i en vis udstrækning gælder samme effekt for de 70-årige mænd. Udviklingen indikerer en catch-up effekt, hvorved de danske mænd er ved at indsnævre et notorisk efterslæb i forhold til danske kvinder.

Figur 3.1 Ændring i restmiddellevetid for mænd og kvinder på 60 og 70 år, 1981-2002

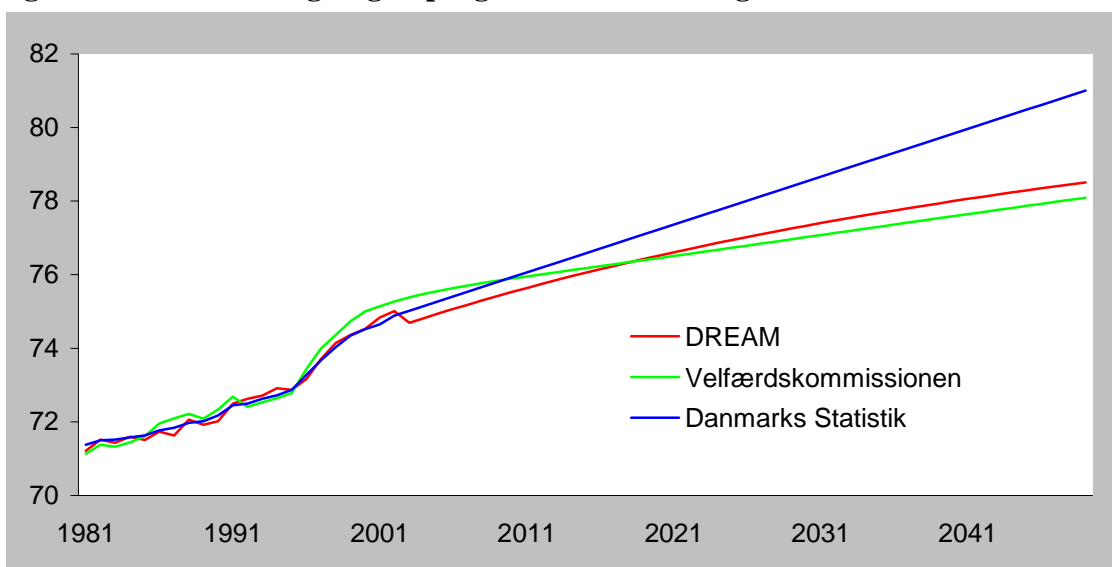
Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Den positive udvikling i restmiddellevetiden kan også genfindes i flere internationale studier. Siden 1960 har stigningen i danskernes middellevetid dog være betydeligt lavere end i de lande, vi normalt sammenligner os med. Det synes derfor ikke urimeligt at forvente en yderligere forbedring i restmiddellevetiden.

3.1. Den fremtidige udvikling

Der er foretaget fremskrivninger af udviklingen i levetiden i Danmark af Danmarks Statistik, DREAM og Velfærdskommissionen. Danmarks Statistik afviger betydeligt fra både DREAM og Velfærdskommissionens prognose for mænds middellevetid, jf. figur 3.2. I Danmarks Statistik er levetiden i 2049 for mænd 81 år, mens denne på er ca. 78,5 år og ca. 78,1 år i hhv. DREAM og Velfærdskommissionen.

Figur 3.2 Sammenligning af prognoser for udviklingen i mænds middellevetid

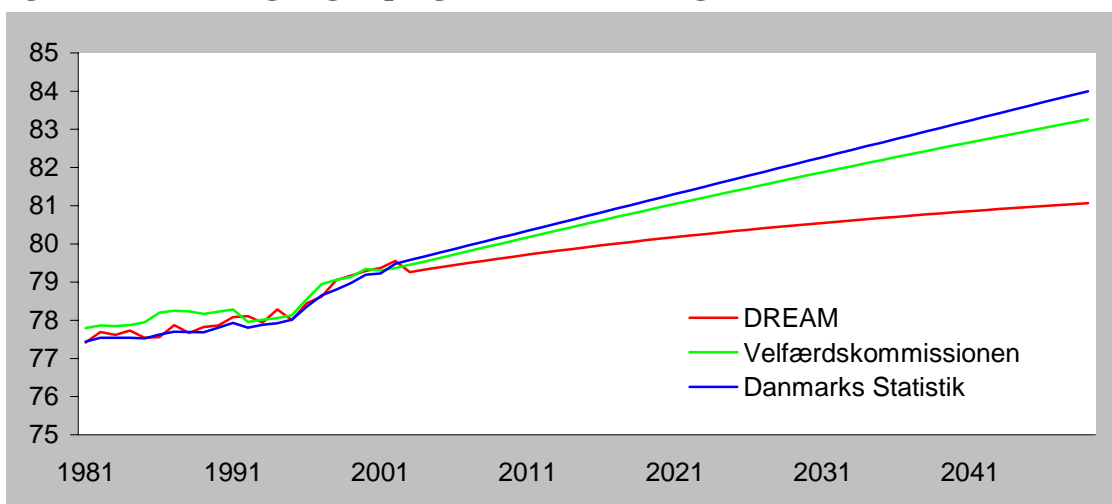

Anm.: Middellevetiden er i 2049 er beregnet til 81 år af Danmarks Statistik. For sammenlignelighedens skyld er der derfor indtegnet en ret linie fra 2002 til 2049 for Danmarks Statistik.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, DREAM, samt Haldrup (2004).

De forskellige fremskrivninger har også forskellige forventninger til udviklingen i kvinders forventede middellevetid. DREAM har et væsentligt lavere skøn for udviklingen i kvinders middellevetid på ca. 81 år end både Velfærdskommissionen og Danmarks Statistik, på hhv. ca. 83,3 år og 84 år i 2050, jf. figur 3.3. Afvigelserne mellem DREAM og Velfærdskommissionens fremskrivning tillægges, at fremskrivningerne i DREAM bygger på data fra 1981. Velfærdskommissionens fremskrivning bygger derimod på data fra 1901, hvilket medfører, at den generelle forbedring i middellevetiden for kvinder, som primært forekom i mellem 1960-1980, indgår i grundlaget for fremskrivningen.

Figur 3.3 Sammenligning af prognoser for udviklingen i kvinders middellevetid

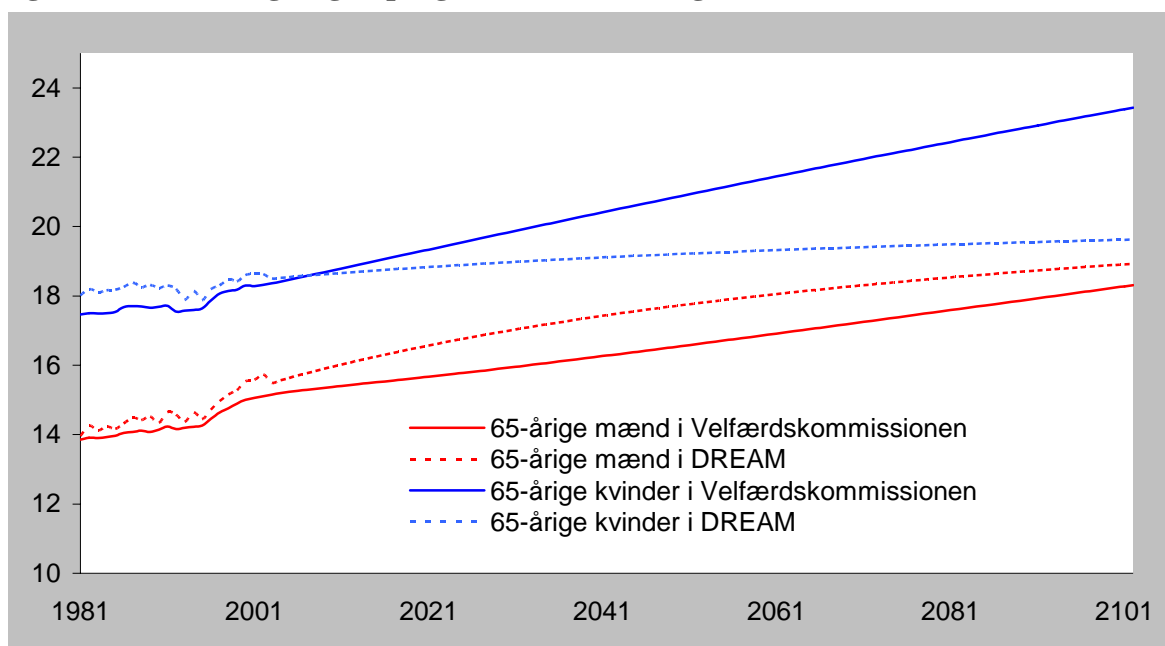

Anm.: Middellevetiden er i 2049 er beregnet til 84 år af Danmarks Statistik. For sammenlignelighedens skyld er der derfor indtegnet en ret linie fra 2002 til 2049 for Danmarks Statistik.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, DREAM, samt Haldrup (2004).

Der knytter sig desuden en betydelig usikkerhed til fremskrivningen af befolkningen frem til år 2040. Det følger umiddelbart heraf, at det ligeledes er vanskeligt at give et kvalificeret bud på den forventede restlevetid, som pensionister til den tid står overfor. Den forventede levetid for fremtidige pensionister på pensionstidspunktet kan illustreres ved udviklingen i de 65-årige mænd og kvinder, jf. figur 3.4. Danmarks Statistik foretager ikke fremskrivninger af restlevetid for forskellige aldersgrupper.

Figur 3.4 Sammenligning af prognoser for mænd og kvinders restmiddellevetid

Kilde: DREAM og Haldrup (2004).

Det fremgår klart, at der er forskelle i den forventede stigning i restmiddellevetiden. Særligt på lang sigt er der betydelige forskelle. Men tendensen er dog uomtvistelig. Fremtidens pensionister vil alt andet lige få et længere otium, og tilsvarende må pensionsmidlerne skulle strækkes over en længere årrække.

En person, der går på pension i dag, vil derfor med samme pensionsformue kunne opnå en højere årlig pension, end en person, der går på pension om 10 eller 40 år. I det følgende undersøges beregningernes følsomhed over for levetiden.

Den forventede resterende levetid ved pensionering (middelrestlevetiden) kan beregnes på flere måder. Der kan benyttes den såkaldte populationsmetode, hvor middelrestlevetiden populært sagt beregnes, som den ville være, hvis personen levede resten af livet i et givet år. Der benyttes altså her de risici for dødsfald, der kan observeres for de forskellige årgange i dette år. Der kan alternativt benyttes den såkaldte kohortemetode, hvor årgangen/kohorten følges over tid. Der tages her højde for, at fx en 75 årig i 2010 vil være 76 år i 2011, og der benyttes derfor dødsrisici for forskellige år for de forskellige aldersgrupper. Fledelius og Nielsen (2001) viser, at hvis der benyttes dødelighedskvotienter på observationstidspunkterne undervurderes restmiddellevetiden. Gennemsnitligt undervurderes restmiddellevetiden for en 65-årig med ca. 2 år i perioden 1900-1996.

Tabel 3.1 Restmiddellevetid for 65-årige danskere

	Mænd	Kvinder
Populationsmetode Danmarks Statistik 2002-2003	15,45	18,35
Kohortemetoden for 55-årige (Velfærdskommission)	16,54	20,00
Kohortemetoden for 25-årige (Velfærdskommission)	17,70	21,71

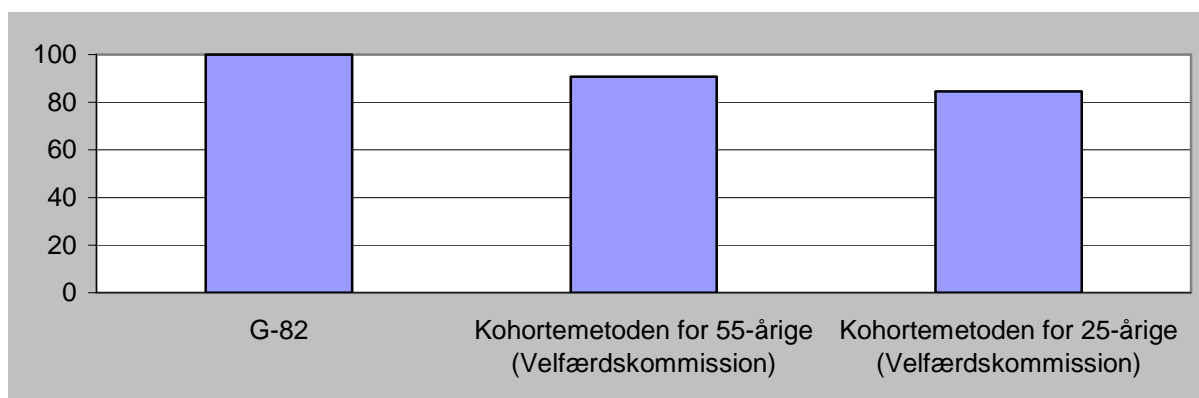
Anm: Bortset fra middelrestlevetiderne fra Danmarks Statistik er de øvrige beregnet på baggrund af dødelighederne omsat til et såkaldt Markham-dødelighedsmål. Det skyldes, at pensionsberegningerne er foretaget på baggrund af dette mål. Det kan føre til lidt andre resultater, end hvis de faktiske prognosticerede dødeligheder var anvendt.

Kilde: Danmarks Statistik, ATP og Velfærdskommissionen.

I det følgende illustreres betydningen af antagelserne om dødelighed ved at beregne pensionerne på tre grundlag.

- G-82 grundlaget. Det benyttes til at vise pensionerne med udgangspunkt i de nuværende pensionisters dødelighed. Restmiddellevetiden i følge G-82 svarer således stort set til restmiddellevetiden for nye pensionister (60-70 år) i 1998 i følge Danmark Statistik.
- De fremtidige prognosticerede dødeligheder for en 55-årig i dag på baggrund af Velfærdskommissionens fremskrivninger, og de historiske observerede dødeligheder baseret på oplysninger fra ATP og Danmarks Statistik. Det er baseret på kohortedødeligheder. Middellevetiden for en 65-årig er her knap 1½ år længere end ifølge Danmarks Statistik for 2003, jf. tabel 3.1.
- De fremtidige prognosticerede dødeligheder for en 25-årig i dag på baggrund af Velfærdskommissionens fremskrivninger. Det er baseret på ovennævnte kohortedødeligheder. Det giver en stigning i restmiddellevetiden som 65-årig på knap 3 år i forhold til Danmarks Statistik for 2003, jf. tabel 3.1.

Figur 3.5 Årlig arbejdsmarkedspension på de forskellige grundlag i forhold til på G-82 (Indeks G-82=100)

Kilde: Beregninger udført af Finanstilsynet.

Arbejdsmarkedspensionen beregnet på dødelighedsgrundlaget for en 55-årig og en 25-årig er henholdsvis godt 9 procent og godt 15 procent lavere end beregnet på G-82, jf. figur 3.5.

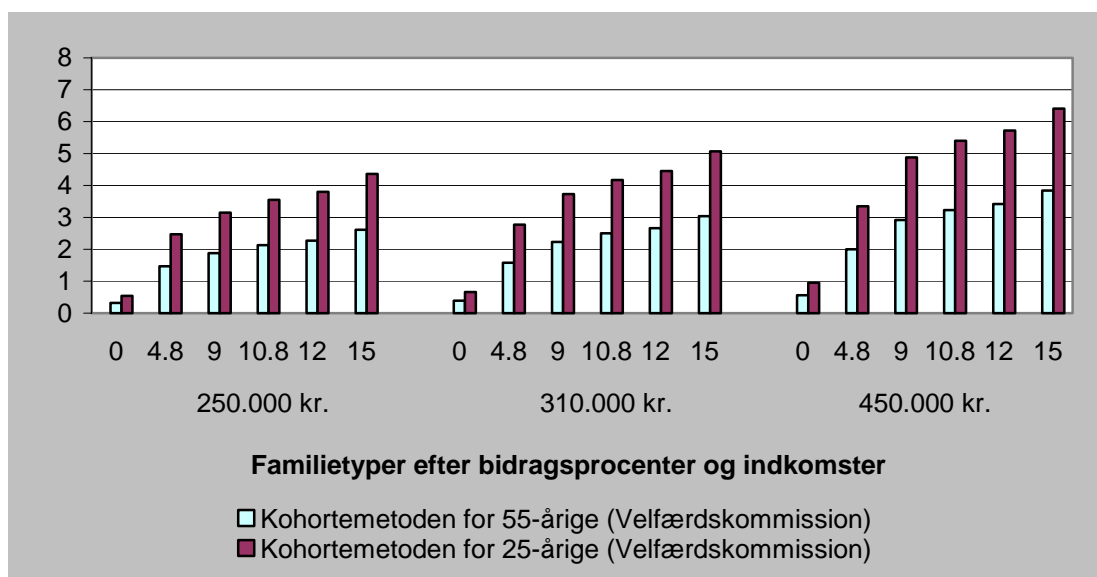
I forhold til de i kapitel 2 udførte beregninger skal gøres opmærksom på, at der i kapitel 2 er anvendt dødelighedsgrundlag, som baseres på dødeligheden blandt pensions-

opsparerne, mens der her anvendes dødeligheder baseret på hele befolkningens dødelighed. Beregningerne kan derfor ikke umiddelbart sammenlignes.

Betydningen for pensionerne slår selvsagt også i gennem på dækningsgraderne, jf. figur 3.6. Effekten af stigningen i levetiden på en 55-årigs dækningsgrad vil således være en reduktion på ca. 2½ pct.point ved en indkomst på 310.000 kr. og en bidragsprocent på 10,8. Mens effekten for en tilsvarende 25-årig vil være en reduktion på godt 4 pct.point. Dækningsgraderne er beregnet under den forudsætning, at pensionstidspunktet på trods af den stigende levetid fastholdes. Hvis forholdet mellem opsparings- og udbetalingsperiode i stedet fastholdes, ville ændringen i middellevetiden dog ikke have betydning for dækningsgraden.

Det skal bemærkes, at det alene er hensigten at illustrere betydningen af udviklingen i dødelighederne, og det er derfor antaget, at alle andre forhold er uændret. Det skal endvidere bemærkes, at størrelsen af ATP-pensionen er den samme i alle beregningerne. Der er derfor tale om en lille undervurdering af effekten på dækningsgraderne.

Figur 3.6 Fald i dækningsgrad i pct.point ved forskellige dødelighedsgrundlag i forhold til G-82

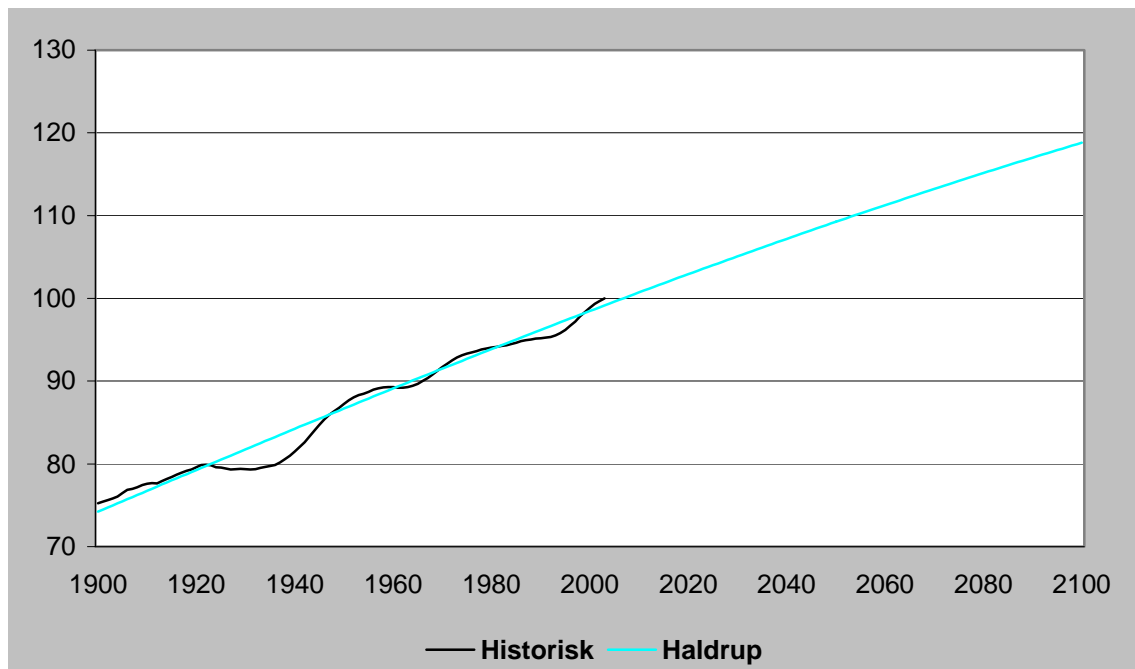

Kilde: Beregninger udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Betydningen for pensionerne af den historiske udvikling og forventede fremtidige udvikling i middellevetiden kan endvidere illustreres ved, hvor meget der skal indbetales i forskellige år for at afdække en given pensionsrettighed. Jo længere folk forventes at leve, og jo flere der forventes at opnå pensionsalderen, desto større skal hensættelserne være, for at personerne kan opnå samme årlige pension. Der er til brug herfor taget udgangspunkt i ATP's garanterede ydelser i dag - altså det ATP har hensat til at dække alle allerede optjente fremtidige pensionsrettigheder. Det viser sig, at hvis alt andet end dødelighederne holdes uændret, vil ATP i år 1900 have kunnet nøjes med at have afsat 75 kr. for hver 100 kr., de afsætter i dag. Hvis der tages udgangspunkt i Haldrups fremskrivning af dødelighederne, findes, at der tilsvarende ved starten af det 2100 århundrede vil skulle afsættes knap 20 procent mere end i dag, for at hensættelserne vil

være tilstrækkelige til at dække ATP's nuværende fremtidige pensionsforpligtigelser, jf. figur 3.7.

Figur 3.7 ATP's nuværende garanterede ydelser på årets dødelighedsgrundlag 1900-2100 (Indeks 2003=100)

Kilde: ATP

Stigende middellevetid er ikke et nyt fænomen. Middellevetiden har således været voksende lige så længe, der har været egentlige opsparingsbaserede pensioner i Danmark, jf. figur 3.7.

De hensatte beløb er fremkommet ved, at der i de erhvervsaktive aldre er indbetalt beløb, der er blevet forrentet. Hensættelserne illustrerer derfor også i hovedtræk, hvor meget der skal indbetales for at opnå en given pensionsrettighed i de forskellige år, hvis vel og mærke alt andet end dødeligheden er uændret. Hvis denne udvikling over en 200-årig periode holdes op mod den faktiske vækst i pensionsindbetalingerne i bare de senere år, er det dog klart, at udviklingen i dødeligheden på ingen måde kan så tvivl om, at de fremtidige pensionister vil opnå langt bedre økonomiske forhold end de nuværende.

Kapitel 4. Indbetalingsmønstret for pensionsopsparring

I beregningerne af dækningsgrader i afsnit 2.2 *Dækningsgrader for forskellige familietyper* er det forudsat, at pensionen udbetales som en løbende ydelse over hele pensionsalderen. Det er valgt, da det giver det mest retvisende billede for pensionssystemets dækning over hele pensionisttilværelsen.

Pensionsopsparerens indbetalinger kan enten gå til kapitalpensionsordninger (engangsudbetalinger), ratepension (typisk udbetalinger over 10 år) eller løbende udbetalinger (udbetalinger frem til dødstidspunktet). I den virkelige verden vil en betydelig større del af pensionsudbetalingerne altså falde tidligt i pensionisttilværelsen. Den enkelte kan så enten vælge at have et større forbrug i starten af pensionisttilværelsen eller selv foretage en udligning ved at undlade at forbruge udbetalingerne fuldt ud på udbetalingstidspunktet.

Behovet for en sådan udligning gælder ikke alene ved kapitalpension. Selv hvis det vælges først at tage en 10-årig ratepension ud som 70-årig, vil en gennemsnitlig pensionist i dag opleve, at ratepensionen udløber før dødsfaldspunktet. Da pensioneringen tilmed typisk sker ved alder 65 eller tidligere, er det tilmed en relativ lang periode, hvis pensionen udtages samtidigt med pensioneringen. I takt med, at levealderen forventes at stige i fremtiden, vil denne periode selvsagt vokse.

I det følgende undersøges indbetalingsmønstret til pension med henblik på at belyse, hvor stor en del af pensionsopsparringen der går til de forskellige typer af ordningerne. Det skal dog bemærkes, at der ikke er en entydig sammenhæng mellem indbetalingsmønstret i dag og de fremtidige udbetalinger. Allerede foretaget opsparring til ordninger med en type udbetalingsprofil kan senere i opsparringsforløbet omlægges til en anden udbetalingsprofil. Kapitalpension kan således uden umiddelbare skattemæssige konsekvenser omlægges til ratepension eller løbende pension. Men det vil selvfølgelig have betydning for beskattningen på udbetalingstidspunktet. Tilsvarende kan ratepension omlægges til løbende pension - men ikke til kapitalpension. Ordninger med løbende udbetaling kan ikke omlægges uden skattemæssige konsekvenser. Der er ikke kendskab til omfanget af sådanne omlægninger.

De skattemæssige regler mht. omlægninger indebærer altså, at hvis medlemmerne skal have en valgfrihed - på udbetalingstidspunktet - med hensyn til sammensætningen af pensionen på henholdsvis løbende livsvarig pension, rate- og kapitalpension, skal en del af indbetalingerne gå til rate- og kapitalpension.

I 2003 blev der indbetalt knap 73½ mia. kr. til arbejdsmarkedspensioner og individuelle ordninger, se tabel 4.1. Godt 44 procent af indbetalingerne gik til ordninger med løbende udbetalinger. Denne andel er noget højere for arbejdsmarkedspensioner, mens omvendt ratepension og særligt kapitalpension er mere anvendt ved indbetalinger til individuelle ordninger.

Tabel 4.1 Pensionsindbetalinger i 2003

	Individuel pension	Arbejds- marked	I alt	Individuel pension	Arbejds- marked	I alt
	----- 1.000.000 kr. -----			----- Pct. -----		
Løbende livsvarige udbetalinger	2.820	29.516	32.336	16,3	52,6	44,1
Ratepension	7.211	17.532	24.743	41,6	31,3	33,7
Indeks	271	10	281	1,6	0	0,4
Kapitalpension eller sup- plerende engangsydelse	7.031	9.007	16.038	40,6	16,1	21,9
I alt	17.333	56.065	73.398	100	100	100

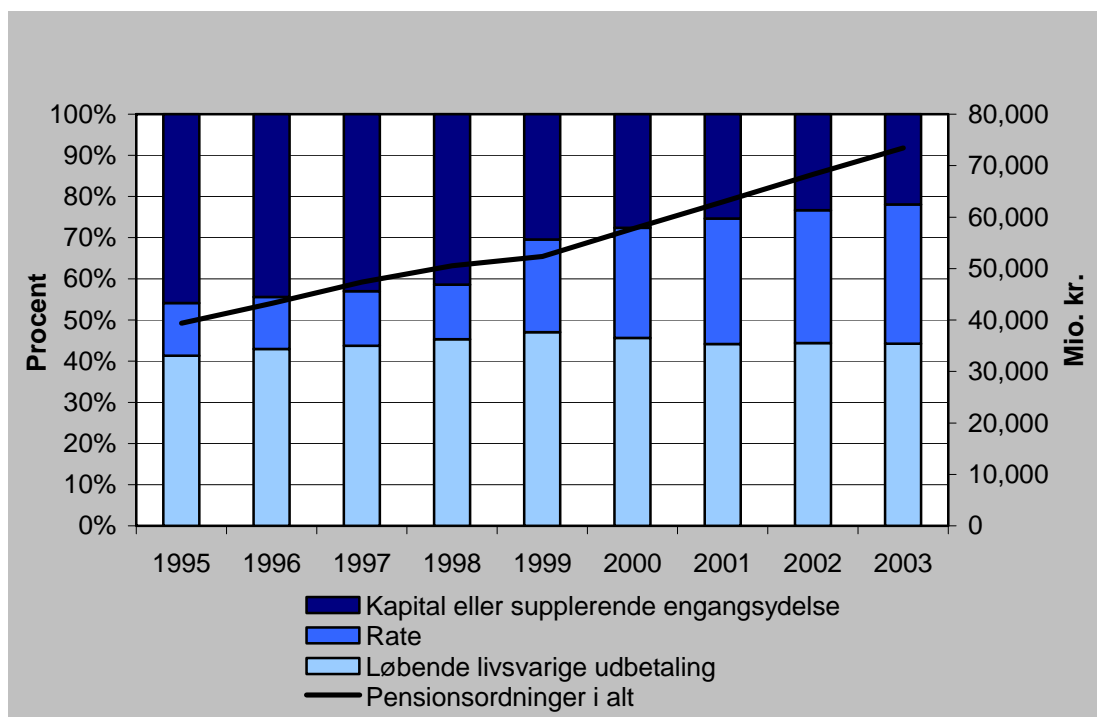
Kilde: Forsikring og Pension

I forhold til dækningsgraderne i afsnit 2.2 skal erindres, at de alene omfatter dækningen som følge af arbejdsmarkedspension.

Det ses over en længere periode, at indbetalinger til pension er vokset meget kraftigt, der er således næsten tale om en fordobling fra 1995 til 2003, se figur 4.1. Det er voksende indbetalinger til arbejdsmarkedspension som følge af flere bidragsydere og større bidrag, der er årsagen til denne stigning.

Der er samtidig sket et skift fra kapitalpension til ratepension fra 1999 og frem. Årsagen hertil skal formentlig i høj grad findes i en ændring af den skattemæssige behandling af indskud. Andelen, der går til ordninger med løbende udbetaling, har været mere konstant. Der er dog en bagvedliggende tendens til et svagt fald i andelen af arbejdsmarkedspensionsindbetalingerne, der går til ordninger med løbende udbetalinger. Det opvejes dog - når der ses på de samlede indbetalinger - fuldt ud af, at arbejdsmarkedspensionsindbetalingerne er vokset betydeligt kraftigere end indbetalingerne til individuelle ordninger.

Figur 4.1 Fradragsberettigede indbetalinger til pension, 1995-2003

Kilde: Forsikring og Pension.

Den svage tendens til et fald i andelen af arbejdsmarkedspensionerne, der går til ordninger med løbende udbetaling, har ikke alene betydning for den enkelte pensionists ydelsesstruktur i pensionsalderen. En større vægt på rate- og kapitalpension, hvor der ofte er såkaldt depotsikring¹¹, mindsker også risikodelingen inden for forsikringskollektivet mht. levetid. Risikodelingen indebærer, at personer, der lever længe, samlet set får mere i pension end personer, der dør tidligt. I en ordning med løbende udbetaling vil depotet således – bortset fra det, der går til dødsfaldsdækning – gå til dødeligsarv til de andre medlemmer. En større vægt på rate- og kapitalpensionsordninger vil endvidere trække i retning af en mindre betydning af unisexgrundlaget i ordningerne, hvis vel og mærke indbetalingerne rent faktisk også bliver udbetalt som rate- eller kapitalpension. Betydningen af unisexgrundlag er simpelthen mindre ved kapital- og ratepension, idet levealderen får mindre betydning for de samlede udbetalte beløb.

Det er dog værd at bemærke, at på trods af den faldende andel af arbejdsmarkedspensionsindbetalingerne, der går til ordninger med løbende udbetaling, er arbejdsmarkedspensionsindbetalingerne til ordninger med løbende udbetaling i 2003 større end de samlede indbetalinger til arbejdsmarkedspension i 1995, selv når der korrigeres for prisudviklingen over perioden.

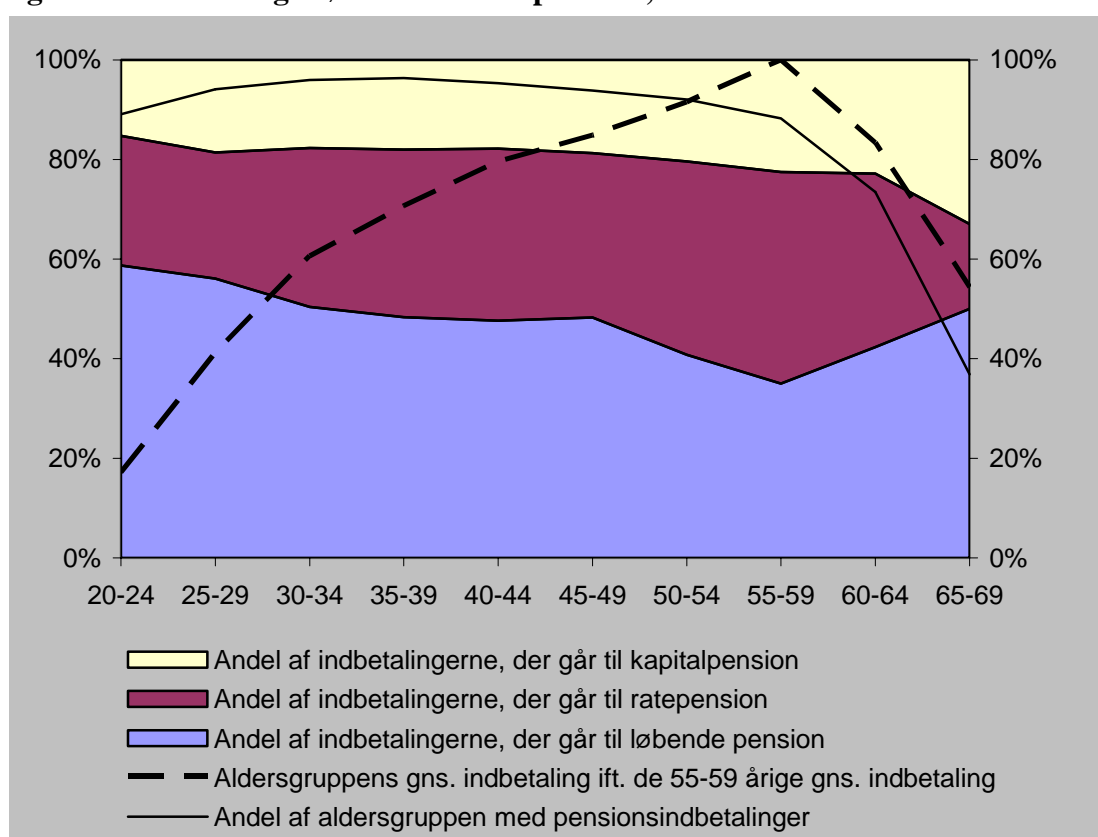
Der skal endvidere udvises påpasselighed med at konkludere, hvilken effekt denne tendens vil have for de senere pensioner, da det som tidligere nævnt bl.a. kan være et udtryk for, at medlemmerne af pensionsordningerne får øget valgfrihed. Det er derfor

¹¹ Depotsikring indebærer, at det opsparede depot tilfalder efterlevende/boet efter den afdøde i stedet for forsikringskollektivet.

ikke sikkert, at tendensen vil slå helt så kraftigt ud på de faktiske fremtidige udbetalinger som på indbetalingerne.

En fordeling af indbetalingerne på alder viser, at andelen, der indbetaler til en eller flere pensionsordninger, er svagt stigende med alderen i de unge aldersgrupper for derefter at aftage igen for de ældre aldersgrupper i takt med, at en voksende andel af aldersgruppen forlader arbejdsmarkedet, se figur 4.2. Når en så stor andel af særligt de unge indbetaler i følge denne opgørelse, så skyldes det, at der – i modsætning til de tidligere figurer – her er inkluderet såvel ATP og SP som tjenestemandspension. Det er også årsagen til, at de gennemsnitlige indbetalinger for pensionsopsparene blandt de 20-24 årige alene udgør under 20 procent af indbetalingerne for en 55-59 årige.

Figur 4.2 Indbetalingsmønstret fordelt på alder, 2002

Anm.: I disse beregninger er inddraget både ATP, SP og tjenestemandspension. Tjenestemandspension indgår med en bidragsprocent på 15.

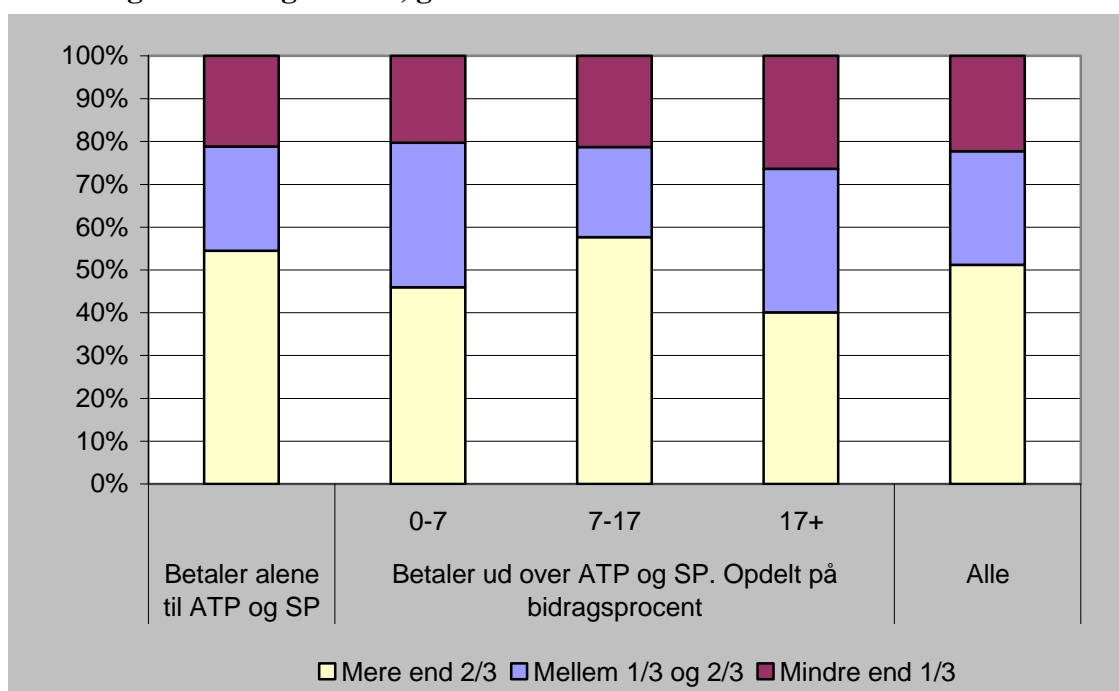
Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Andelen af indbetalingerne, der går til ordninger med løbende udbetalinger, er højest for de unge og aftagende frem til de 55-59 årige, se igen figur 4.2. Det skyldes bl.a., at de ældre i højere grad foretager individuel opsparing, om end den samme tendens dog også kan genfindes i mere begrænset omfang, hvis der alene ses på arbejdsmarkedspensionsindbetalingerne. Fra alder 60 vender udviklingen, og andelen af indbetalingerne, der går til ordninger med løbende udbetalinger, stiger igen. Det hænger formentlig sammen med begrænsninger på denne aldersgruppes mulighed for at indbetale til rate- og

kapitalpensionsordninger. Der kan herudover være en omlægningseffekt fra, at udbetalte kapitalpensionsordninger genindbetales til ordninger med løbende udbetaling. Der kan således ved at følge personer, der har fået udbetalt en kapitalpensionsordning, i 6 år efter udbetalingen ses, at en del af disse indbetaler til andre pensionsordninger efterfølgende¹².

Ovenstående er alene gennemsnitbetragtninger, og der er selvsagt betydelige afvigelser fra gennemsnittet. I det følgende ses på indbetalingerne over en 4-årig periode for en gruppe bestående af de 25-57 årige i 1999. Det er en gruppe, der må forventes i vidt omfang at have været på arbejdsmarkedet og have indbetalt til pensionsordninger i perioden¹³. Personerne er opdelt efter, hvor stor pensionsopsparing de foretager, og hvor stor en andel, der går til ordninger med løbende udbetaling.

Figur 4.3 Andel af indbetaling til pension, som går til ordninger med løbende udbetaling. 25-57 årige i 1999, gennemsnit for 1999-2002

Anm.: Søjlen 'Alle' er ikke en vægtet sum af de andre søjler, idet den ud over personer repræsenteret i de fire første søjler også repræsenterer personer, der indbetaler til pension, men ikke har nogen indkomst.

Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Både for personer, der alene indbetaler til ATP og SP, og for personer, der derudover indbetaler til pension, gælder, at der er flest, hvor indbetalingerne til ordninger med løbende udbetaling udgør mindst $\frac{2}{3}$ af de samlede indbetalinger, se figur 4.3. For hele arbejdsstyrken gælder, at godt halvdelen af personerne har anvendt mindst $\frac{2}{3}$ af deres

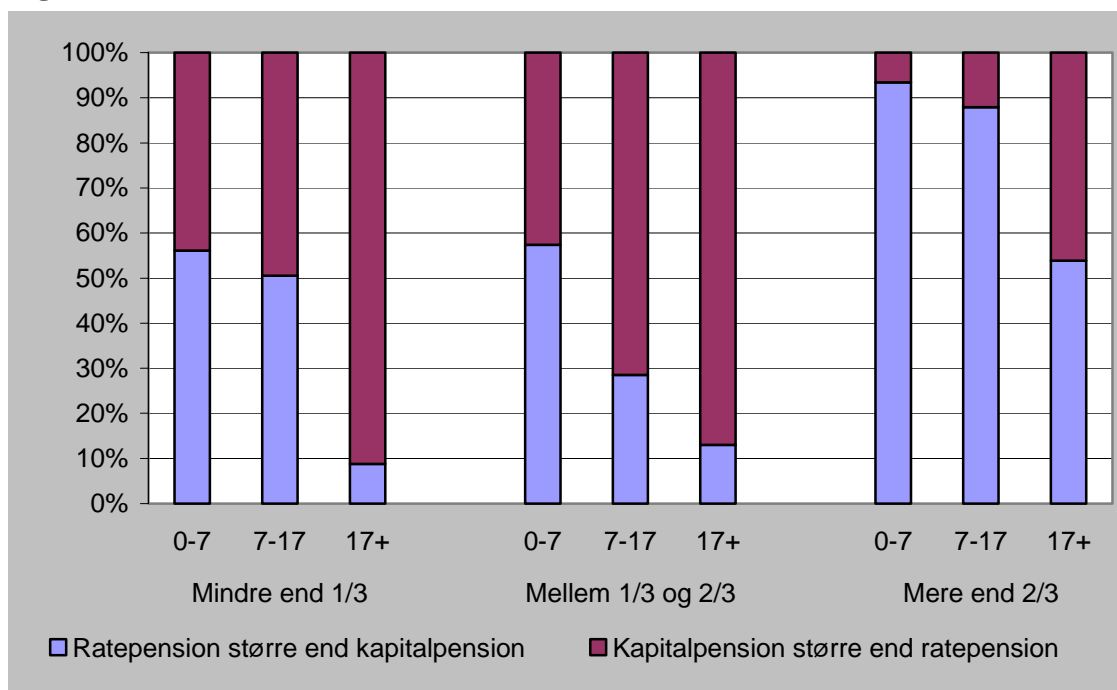
¹² Blandt de 60-årige i 1995, der får udbetalt en kapitalpension i perioden 1995-2001, er det dog under 10 procent af dem, der genindbetaler mere end 50 procent af det (før afgift) udbetalte beløb i perioden.

¹³ Det viser sig da også, at der alene er 1,6 procent af disse, der overhovedet ikke har foretaget pensionsopsparing i løbet af de 4 år.

pensionsindbetalinger til ordninger med løbende udbetaling. Omvendt er der godt 20 procent, hvor denne andel er mindre end $\frac{1}{3}$.

Nedenfor undersøges, hvorledes personer, der indbetaler ud over ATP og SP, opdeler deres indbetaling mellem løbende, rate- og kapitalpension. Ratepension og pension med løbende udbetaling er tilnærmelsesvis substitutter, hvad angår udbetalingsmønster. Derfor vil man kunne forvente, at personer, der indbetaler en stor andel til ordninger med løbende pension, vil indbetale tilsvarende mindre til ratepensionsordninger. Det er imidlertid ikke tilfældet, idet det for flertallet af dem, der indbetaler mere end $\frac{2}{3}$ til ordninger med løbende udbetaling, gælder, at hovedparten af de resterende indbetalinger går til ratepensionsordninger. Af dem med bidragsprocent på 0-7 og med mere end $\frac{2}{3}$ af indbetalingen gående til ordninger med løbende udbetaling, er det således over 90 procent, der indbetaler mere til ratepension end til kapitalpensionsordninger, se figur 4.4. Tendensen er mindst gældende for personer med bidragsprocenter på mere end 17, hvilket understøtter, at jo højere bidragsprocent desto mere indbetales til kapitalpension.

Figur 4.4 Personer opdelt efter bidragsprocent, og efter hvor stor en del der indbetales til ordninger med løbende udbetaling. Indbetalingsmønster for de 25-57 årige i 1999, 1999-2002.

Note: Indbetalingsmønster for de 25-57 årige i 1999, 1999-2002.

Kilde: Beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Selv om der ikke er kendskab til disse personers indbetalinger i hverken tidligere perioder¹⁴ eller fremover, tegner der dog sig et billede af, at der er relativt store grupper på måske op til 25 procent, for hvem rate- og kapitalpensionsindbetalinger er den klart

¹⁴ Der er kendskab til deres pensionsopsparing tilbage til 1995. Analyser på dette talgrundlag giver overordnet set lignende resultater. Der er dog valgt denne lidt kortere periode pga. den markante omlægning fra kapitalpension til ratepension, der fandt sted fra 1998 til 1999.

dominerende type. Disse indbetalinger kan som tidligere nævnt blive omlagt senere i livet, og der kan derfor ikke med sikkerhed konkluderes på sammensætningen af udbetalingerne. Endvidere findes en gruppe i størrelsesordenen 25 procent med mere blandede pensionsindbetalinger, og endelig findes en gruppe på ca. 50 procent, for hvem løbende livsvarige pensioner og ratepension vil være dominerende på udbetalingstidspunktet.

Henvisninger

Fledelius, P. og Nielsen, J.P. 2001. *Prediction of mortalities. A comparative danish study.* Working paper, Department of Finance, The Aarhus School of Business.

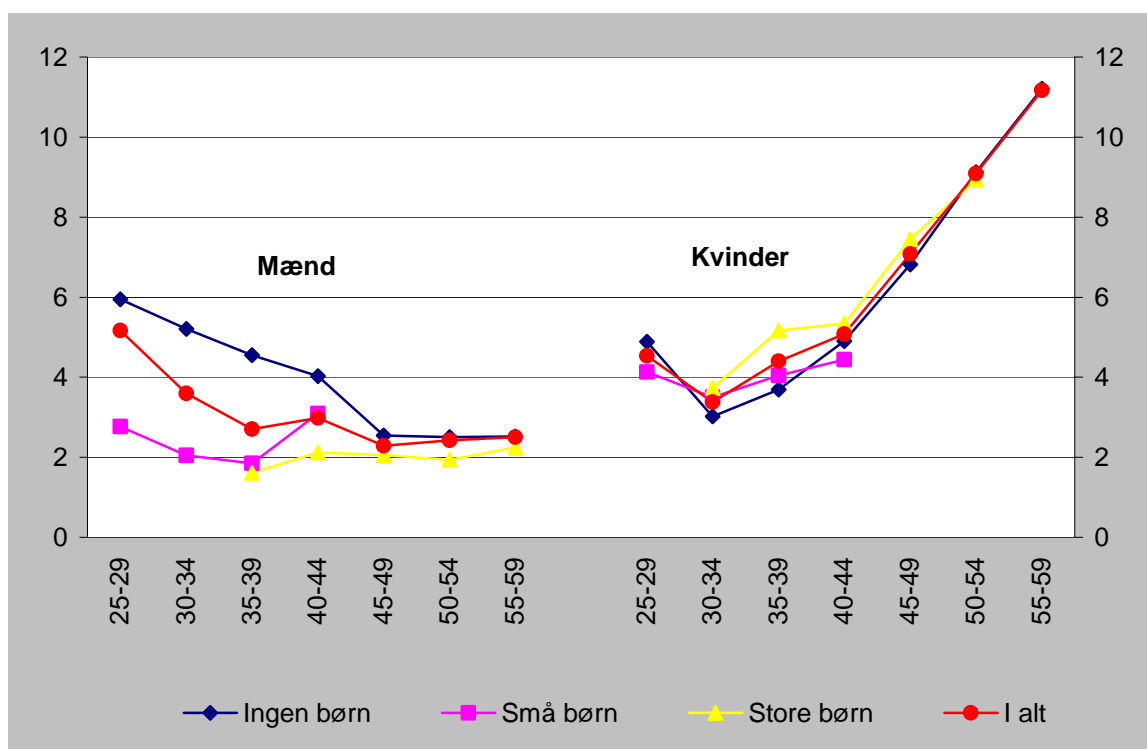
Haldrup, N. 2004. *Estimation af middellevetider for mænd og kvinder i Danmark 2002-2100 baseret på Lee-Carter metoden.* Arbejdsrapport nr. 3, Velfærdskommissionen.

Økonomi- og Erhvervsministeriet. 2003. *Redegørelse om kvinders pensionsmæssige stilling.* København.

Bilag 1 Deltidsbeskæftigelse

En lille del af de beskæftigede er på deltid. Blandt de 25-59 årige i 2002 var 6,3 pct. af de beskæftigede kvinder på deltid, mens det samme gjaldt for 3,0 pct. af mændene. For kvinder er deltidsfrekvensen mindst for de 30-34 årige, hvor den er 3,4 pct. For ældre aldersgrupper stiger frekvensen, således at den blandt de 55-59 årige kvinder er 11,2 pct. I modsætning til hvad der kunne forventes, er der ikke tegn på at yngre kvinder med små børn oftere er på deltid. Blandt mænd er deltidsfrekvensen størst blandt de 25-29 årige, hvor den er 5,2 pct. Deltidsfrekvensen for mænd falder med alderen, således at den de 45-59 årige mænd er ca. 2,4 pct. Blandt de yngre mænd er der en tendens til, at mænd med børn er mindre tilbøjelige til at arbejde på deltid, idet deltidsfrekvensen er 2,8 pct. for 30-34 årige mænd med børn, mens den er 6,0 pct. for mænd i samme aldersklasse uden børn.

Figur B.1 Deltidsfrekvens i pct. for de 25-59 årige. Opdelt på køn, 5-års aldersklasser, samt efter alderen på yngste barn - små børn er 0-6 år og store børn er 7-17 år.

Kilde: Beregninger på en stikprøve på 3,3 pct. af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Deltidsansættelse er af længere varighed for kvinder, mens der for mændene ofte er tale om kortere tid. Af de 32-59 årige kvinder, der var deltidsansatte i 2002, har over 70 pct. også været deltidsansatte i de foregående syv år. Det skal bemærkes, at gruppen af 50-59 årige kvinder vejer tungt i denne andel. Godt 14 pct. af kvinderne, der var deltidsansatte i 2002, har alene været deltidsansat i 2002. Blandt de 32-59 årige mænd, der er deltidsansatte i 2002, er det kun ca. 9 pct. har været deltidsansatte i de foregående syv år. Over 56 pct. af de 32-59 årige mænd på deltid i 2002 har ikke været på deltid i de syv foregående år, så generelt er mænd kun på deltid i en kortere periode.

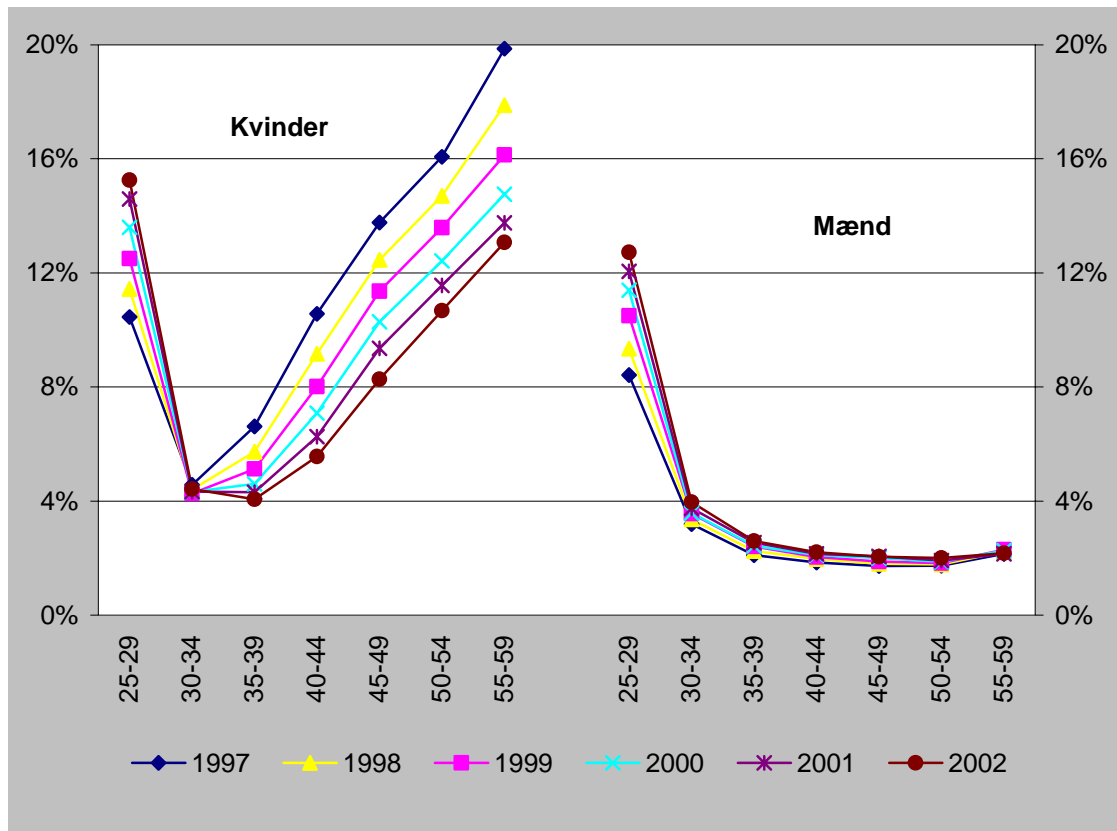
Tabel B.1 Varighed af deltidsansættelse, 32-59 årige på deltid 2002

Antal år på deltid i perioden 1995-2002	Mænd				Kvinder				I alt
	Alder i 2002			Alle	Alder i 2002			Alle	
	39 år eller yngre	40-49 år	50 år eller ældre		39 år eller yngre	40-49 år	50 år eller ældre		
----- Pct. -----									Pct.
1	60,78	52,87	56,41	56,02	37,84	16,22	10,37	14,66	25,52
2	15,69	18,97	9,62	14,81	13,51	1,89	2,46	3,29	6,32
3	7,84	6,32	4,49	6,02	6,31	2,97	2,46	2,97	3,77
4	3,92	5,75	5,13	5,09	6,31	2,43	1,50	2,22	2,98
5	2,94	4,60	3,21	3,70	0,90	1,35	0,95	1,07	1,76
6	0,98	2,87	3,85	2,78	1,80	2,43	2,73	2,55	2,61
7	1,96	2,87	2,56	2,55	3,60	3,78	2,59	3,05	2,92
8	5,88	5,75	14,74	9,03	29,73	68,92	76,94	70,18	54,13
I alt	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	----- Antal -----								
I alt	3.060	5.220	4.680	12.960	3.330	11.100	21.990	36.420	49.380

Kilde: Beregninger på en stikprøve på 3,3 pct. af befolkningen udført af Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Deltidsansættelse bliver mindre og mindre hyppigt. Det skyldes især, at andelen af kvinder på deltid er faldende. Dels fordi de ældre generationer, hvoraf flere er på deltid, forlader arbejdsmarkedet, og dels pga. en generel tendens til, at færre arbejder på deltid. Af de 40-44 årige kvinder i 1997 var ca. 10,6 pct. på deltid, mens det af samme generation 5 år senere kun var 8,3 pct., der var på deltid, se figur B.2. For kvinder i aldersgruppen 25-29 år gælder der dog, at deltidsbeskæftigelse er blevet mere udbredt. Blandt mændene ses en svag tendens til, at det især for de yngre aldersklasser er blevet mere udbredt at være deltidsansat, jf. figur B.2.

Figur B.2 Deltidsfrekvens for de 25-59 årige mænd og kvinder i 2002. Opdelt på køn 5-års aldersklasser

Note: Figuren er ikke fuldstændigt sammenlignelige med forrige tabeller og figurer. Det skyldes at tallene bag stammer fra forskellige opgørelser fra hhv. www.statistikbanken.dk og Lovmodellen.
 Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk

Idet størsteparten af de yngre personer, der har været på deltid, kun har været det i kortere tid (se tabel 1), vil det på sigt kun være få mennesker, der som følge af deltidbeskæftigelse oplever en væsentlig mindre dækningsgrad ved indtræden til pension. For de 40-59 årige kvinder i 2002, hvoraf forholdsvis mange har været på deltid i en del år, vil dækningsgraden ej heller blive væsentlig mindre, siden deres arbejdsindkomst ved indtræden til pension sandsynligvis er tilsvarende lavere, og Folkepensionen dermed vejer tungere ved opgørelsen af dækningsgraden.

Bilag 2 Atypisk beskæftigede

Arbejdsmarkedet består ud over lønmodtagere og selvstændige også af en gruppe af personer, som hverken er lønmodtagere eller selvstændige. De betegnes ofte som freelancere, selvbeskæftigede, ad hoc-ansatte, den 3. gruppe eller de atypiske beskæftigede, og de udgør ca. 5 procent af de erhvervsaktive.

De atypisk beskæftigede adskiller sig fra de "normale" typer på arbejdsmarkedet, lønmodtagere og selvstændige, på flere måder. I forhold til lønmodtagerne er de ikke fast tilknyttet til en arbejdsgiver, men udfører derimod ofte tidsbegrænsede opgaver for forskellige kunder. I forhold til de selvstændige er den største forskel, at denne gruppe pr definition ikke kan have ansatte.

Karakteristika for de atypisk beskæftigede

Der findes atypisk beskæftigede inden for alle uddannelseskategorier, aldre, indkomstgrupper og inden for begge køn. Ses der på fordelingen inden for de atypiske beskæftigede, så adskiller de sig dog fra de erhvervsaktive set under et. Der er flere mænd end kvinder blandt de atypisk beskæftigede, idet kun ca. hver tredje er kvinde. Generelt har personer, der er atypisk beskæftiget længere uddannelse end det ses blandt lønmodtagere, og andelen af ældre er større. Der er stor spredning i indkomsterne blandt de atypiske, hvilket skyldes, at gruppen som nævnt er uhomogen og dækker over personer med vidt forskellig uddannelsesniveau og branche. Lige som de selvstændige arbejder de atypisk beskæftigede generelt meget, således er den gennemsnitlige arbejdstid 47 timer pr. uge for kvinder og 52 timer for mænd. Gennemsnitslønnen for atypisk beskæftigede er ca. 260.000 kr. for kvinder og 350.000 kr. mænd. Denne lønforskel er væsentlig større end forskellen mellem mænd og kvinders løn på det private arbejdsmarked. Det kan afspejle, at mænd i højere grad er beskæftiget inden for vellønnede brancher, og at mændene har længere arbejdstid end kvinderne.

De atypiske er selvklart mindre organiserede end lønmodtagere generelt, men alligevel er ca. 60 procent af dem medlem af a-kasse, 47 procent er medlem af en fagforening, og 55 procent indbetaler til en pensionsordning. Det viser, at der blandt de atypisk beskæftigede findes en – sammenlignet med selvstændige – stor opmærksomhed omkring sikring af indkomst i tilfælde af ledighed og ved pension.

Udviklingen i antallet af atypisk beskæftigede

Gruppen af atypisk beskæftigede er ikke vokset markant gennem de sidste par årtier. Den udvikling, som er sket, er fundet sted inden for gruppen. Tidligere bestod gruppen i højere grad af lavtuddannede, der havde svært ved at finde fastansættelse og derfor klarede sig med midlertidige småjobs i de primære erhverv. Det billede er ændret, så der i gruppen nu findes mange med mellemlange og lange uddannelser, der med specialviden arbejder inden for servicefagene. Hvor det tidligere var såkaldte push-faktorer såsom ledighed, der bevirkede at personer blev atypisk beskæftigede, så er det nu i høj grad pull-faktorer - dvs. positive tilvalg såsom mulighed for selv at kunne vælge arbejdsindhold - der bestemmer, at nogen bliver atypisk beskæftigede. Ligeledes viser interviews en større glæde ved arbejde hos de atypisk beskæftigede end hos lønmodtagere generelt.

Væksten i efterspørgslen efter atypisk beskæftigede med specialviden skyldes en form for outsourcing, der er opstået hos mange små virksomheder, for hvem en vis opgave ikke er stor nok til at hyre en fuldtidsansat, og for hvem hjælp fra den etablerede konsulentbranche er for omkostningskrævende i forhold til virksomhedens størrelse og omsætning. Som eksempel kan nævnes små virksomheder, hvor småjobs som regnskab o.l. tidligere blev varetaget af en medhjælpende hustru, og hvor der nu gøres brug af freelancere inden for bogholdere og regnskab. Endvidere er den stigende anvendelse af IT grund til, at små virksomheder køber ekspertise. En sidste grund kan findes i tendensen til øget professionalisering og krav til specialviden inden for strategi og personaleledelse, hvor de atypisk beskæftigede med disse kompetencer købes til at hjælpe ledere for små virksomheder.

Undersøgelser fra 2001 viser, at der i Danmark stadig findes forholdsvis få atypisk beskæftigede. Der er dog ikke noget, der tyder på en voldsom stigning i antallet – undersøgelser fra USA viser, at der findes en øvre grænse for størrelsen af gruppen af atypisk beskæftigede. At der findes en øvre grænse er ikke mystisk, da mange kun tilhører gruppen midlertidigt, inden de bliver rigtigt selvstændige.

Litteratur:

PLS Rambøll Management, oktober 2001, Atypisk beskæftigelse – Delrapport 2

PLS Rambøll Management, december 2001, Atypisk beskæftigelse - Sammenfatningsrapport